

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ
ВАЗИРЛИГИ**

**ОЛИЙ ТАЪЛИМ ТИЗИМИ ПЕДАГОГ ВА РАҲБАР КАДРЛАРИНИ
ҚАЙТА ТАЙЁРЛАШ ВА УЛАРНИНГ МАЛАКАСИНИ ОШИРИШНИ
ТАШКИЛ ЭТИШ БОШ ИЛМИЙ-МЕТОДИК МАРКАЗИ**

**ЎЗБЕКИСТОН ДАВЛАТ ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ ИНСТИТУТИ
ҲУЗУРИДАГИ ПЕДАГОГ КАДРЛАРНИ ҚАЙТА ТАЙЁРЛАШ ВА
УЛАРНИНГ МАЛАКАСИНИ ОШИРИШ ТАРМОҚ МАРКАЗИ**

“ХОРИЖИЙ ТАЪЛИМ ТАЖРИБАСИ” МОДУЛИ БЎЙИЧА

Ў Қ У В – У С Л У Б И Й М А Ж М У А

Тузувчи: *проф. Р.Д.Халмухамедов*

Тошкент – 2014

МУНДАРИЖА

ИШЧИ ДАСТУР.....	3
ТАҚВИМ МАВЗУИЙ РЕЖА	8
ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯСИ	9
МАЪРУЗАЛАР МАТНИ.....	22
ТЕСТ САВОЛЛАРИ.....	58
НАЗОРАТ САВОЛЛАРИ.....	69
МАЛАКАВИЙ ИШ МАВЗУЛАРИ	70
МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМ УЧУН САВОЛ ВА ТОПШИРИҚЛАР.....	71
ГЛОССАРИЙ.....	73
ДИДАКТИК ВА ТАРҚАТМА МАТЕРИАЛЛАР	78
АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ.....	89

ИШЧИ ДАСТУР

Модулнинг мақсади ва вазифалари

“Хорижий таълим тажрибаси” модулининг мақсади: педагог кадрларни қайта тайёрлаш ва малака ошириш курси тингловчиларини хорижий давлатлар таълим тажрибаларини таълим жараёнига тадбиқ этиш тўғрисидаги билим ва кўникмаларини таркиб топтириш.

“Хорижий таълим тажрибаси” модулининг вазифаси:

- олий таълимда ўқитиш жараёнида хорижий таълим тажрибасидан фойдаланишни шакллантириш;
- педагог кадрларнинг касбий тайёргарлиги даражасини ривожлантириш, уларнинг илғор педагогик тажрибаларни ўрганишлари ҳамда замонавий таълим технологияларидан фойдаланиш бўйича малака ва кўникмаларини такомиллаштириш;
- профессор-ўқитувчиларининг мунтазам касбий фаолиятини ўсишида хориж тажрибалари, замонавий таълим методлари, педагогларнинг таҳлилий ва ижодий фикрлаш кўникмаларига эга бўлиши керак;
- тингловчиларнинг таълим жараёнидаги муаммоларни хорижий таълим тажрибаларидан фойдаланган ҳолда ҳал этиш усулларини ишлаб чиқиш ва амалиётга тадбиқ этишга ўргатиш.

Модулни ўзлаштиришга қўйиладиган талаблар

“Хорижий таълим тажрибаси” модулини ўзлаштириш жараёнида амалга ошириладиган масалалар доирасида тингловчилар:

- таълим жараёнида юзага келадиган муаммоларни ҳал этишда хорижий давлатлар таълим тажрибаларидан фойдалана билишлари керак;
- педагогик фаолият олиб боришда хорижий давлатлар таълимининг илғор тажрибаларини амалиётда қўллай билиш кўникмаларига эга бўлиши зарур;
- хорижий давлатлар таълим тизимининг тажрибаларидан фойдаланган ҳолда педагогик муаммоларни таҳлил этиш, баҳолаш каби малакаларни эгаллаши лозим.

Модулнинг ўқув режадаги бошқа модуллар билан боғлиқлиги ва узвийлиги

Модулнинг мазмуни ўқув режадаги “Таълим технологиялари ва педагогик маҳорат”, “Электрон педагогика асослари”, “ОТМ тизимида ўқув жараёни ва ўқув услубий фаолиятнимодернизациялаш ва инновацион таълим технологияларини жорий этиш” ўқув модуллари билан узвий боғланган ҳолда

педагогларнинг касбий педагогик тайёргарлик даражасини орттиришга хизмат қилади.

Модулнинг олий таълимдаги ўрни

Модулни ўзлаштириш орқали тингловчилар хорижий таълим тажрибаларини таҳлил этиш ва баҳолашга доир касбий компитетликка эга бўладилар.

Модули бўйича соатлар тақсимоти:

№	Модул мавзулари	Тингловчининг ўқув юкلامаси, соат					Мустақил таълим
		Ҳаммаси	Аудиториядаги ўқув юкلامаси				
			Жами	Назарий	Амалий машғулот	Кўчма машғулот	
1	Хорижий давлатлар таълим тизими тараққиётининг асосий йўналишлари. Хорижий давлатларда таълим тизимининг ўзига хос хусусиятлари.	2	2	2			
2	Таълимнинг ривожланишига кўмаклашувчи халқаро ташкилотлар. Мамлакатимиз ва дунёдаги ривожланган давлатлар таълим тизимларининг қиёсий таҳлили.	2	2	2			
Жами:		4	4	4			

НАЗАРИЙ МАШҒУЛОТЛАРНИНГ МАЗМУНИ

1-мавзу. Хорижий давлатлар таълим тизими тараққиётининг асосий йўналишлари. Хорижий давлатларда таълим тизимининг ўзига хос хусусиятлари.

Режа:

1.Хорижий давлатлар таълим тизими тараққиётининг асосий йўналишлари.

2.Хорижий давлатларда (Япония, Германия ва Франция) таълим тизимининг ўзига хос хусусиятлари.

Хорижий давлатлар таълим тизими тарихи, ривожланиш тараққиётининг босқичлари ва таълим тизими тараққиётининг асосий йўналишлари. Таълим

тизими ва турлари. Таълим тизимида самарали ислохотларни амалга ошириш, таълимни ислох қилиш йўллари, таълим моделлари.

Хорижий мамлакатларда таълим тизимининг стратегияси. Тараққий этган давлатларда (Япония, Германия, Франция) олий ва умумий таълимнинг замонавий мезонлари ва тамойиллари. Хорижий мамлакатларда жисмоний тарбия ва спорт соҳаси кадрларини тайёрлаш тизими.

Чет эл мамлакатларида жисмоний тарбия ва спортни бошқариш тизими ва унинг умумлашган модели. Тараққий этган мамлакатларда жисмоний тарбия ва спорт ишларини ташкил қилиш. Хорижий мамлакатлардаги жисмоний тарбиява спорт соҳаси таълим муассасалари ҳақида тушунча. Хорижий мамлакатларда жисмоний тарбия ва спортни бошқаришни назарий ва амалий тажрибаларини ўрганиш.

2-мавзу. Таълимнинг ривожланишига кўмаклашувчи халқаро ташкилотлар. Мамлакатимиз ва дунёдаги ривожланган давлатлар таълим тизимларининг қиёсий таҳлили.

Режа:

1. Таълимнинг ривожланишига кўмаклашувчи халқаро ташкилотлар.
2. Мамлакатимиз ва дунёдаги ривожланган давлатлар таълим тизимларининг қиёсий таҳлили.

ЮНЕСКО ва БМТнинг таълим, фан, маданият масалаларини ривожлантиришдаги ихтисослаштирилган ташкилот сифатидаги роли, ЮНЕСКО фаолияти, мазмуни.

Мамлакатимиз ва дунёдаги ривожланган давлатлар таълим тизимларининг босқичлари, турлари ва ўқитиш усулларининг қиёсий таҳлили.

Япония, Франция, Германия давлатларида таълим-тизимининг ўзига хос хусусиятлари, касбга йўналтириш ва тайёрлаш масалалари, кадрлар малакасини ошириш ва қайта тайёрлаш тизимининг ўзига хослиги.

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

I. Ўзбекистон Республикаси Қонунлари:

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. –Т.: Ўзбекистон, 2008. – 36 б.
2. Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги Қонуни. 1997 йил 29 август.
3. Ўзбекистон Республикасининг “Кадрлар тайёрлаш миллий дастури”. 1997 йил 29 август.

II. Ўзбекистон Республикаси Президенти Фармонлари ва Қарорлари:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “2008 йилда Болалар спортини ривожлантириш жамғармаси бюджетини ва болалар спорт объектлари қурилишининг аниқ манзилли дастурини тасдиқлаш тўғрисида”ги Қарори. Ўзбекистон республикаси қонун ҳужжатлар тўплами. –Т.: 2007.

2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Миллий ғоя тарғиботи ва маънавий-маърифий ишлар самарадорлигини ошириш тўғрисида”ги ПҚ-451 сонли Қарори. 2006 йил 25-август.

III. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси Қарорлари ва Ўзбекистон Республикаси вазирликларининг ҳуқуқий-меъёрий ҳужжатлари:

1. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги фаолиятини такомиллаштириш тўғрисида”ги 341 сонли Қарори. 2004 йил 20 июл.

2. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Ўзбекистон Республикаси минтақавий олий ўқув юртларини янада ривожлантириш чоратadbирлари тўғрисида”ги Қарори. “Халқ сўзи” газетаси. 1995 йил, 31 май.

IV. Ўзбекистон Республикаси Президенти асарлари:

1. Каримов И.А. Бу муқаддас Ватанда азиздир инсон. –Т.: Ўзбекистон, 2010.

2. Каримов И.А. Мамлакатимизда демократик ислоҳотларни янада чуқурлаштириш ва фуқоролик жамиятни ривожлантириш концепцияси. -Олий Мажлис Қонунчилик палатаси ва сенатининг қўшма йиғилишидаги маърузаси. 2010 йил 12 ноябрь.

3. Каримов И.А. Ўзбекистон мустақилликка эришиш остонасида. –Т.: 2011.

4. “Буюк ва муқаддасан мустақил Ватан” Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримовнинг мустақилликнинг 20 йиллигига бағишланган тантананда сўзлаган нутқи. “Хуррият” газетаси. 2011 йил 1 сентябрь.

5. Каримов И.А. Юксак маънавият - енгилмас куч. –Т.: Маънавият, 2008. -176 б.

V. Дарсликлар, Ўқув қўлланмалар:

1. Исянов Р.Г. Олий таълим муассасалари профессор-ўқитувчиларини малакасини ошириш технологиялари. –Т.: Фан, 2011. - 189 б.

2. Ишмухаммедов Р.Ж. Инновацион технологиялар ёрдамида ўқитиш самарадорлигини ошириш йўллари. –Т.: 2000. -161 б.

3. Қодиров Б.Ғ., Бегимкулов У.Ш., Абдуқодиров А.А. Ахборот технологиялари. Электрон дарслик. 2002. -213 б.

4. Хорижда таълим. -Т., 2000 .
5. Сравнительная педагогика. -Т., 2001 .
6. Хорижда таълим. Маърифат, 2001 йил 26 декабрь.
7. АКШда ҳуқуқий таълим тизими. Хорижда таълим. “Инсон ва қонун” журнали 2001 йил 14 август.
8. Швеция олий ўқув юртлари: Хорижда таълим. “Маърифат” газетаси, 2002 йил 23 январь.
9. Германияда касб-ҳунаар таълими. Хорижда таълим. “Маърифат” газетаси, 2002 йил 13 февраль.
10. Японияда бола тарбияси. Хорижда таълим. “Маърифат” газетаси, 2002 йил 13 март.
11. Франция буюклигининг мезонлари: Хорижда таълим. “Маърифат” газетаси, 2002 йил 27 февраль.
12. Компьютерни билмаган педагог йўқ. Хорижда таълим. “Маърифат” газетаси, 2002 йил 13 июнь.

VI. Интернет сайтлари:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Матбуот маркази сайти: www.press-service.uz
2. Ўзбекистон Республикаси Давлат Ҳокимияти портали: www.gov.uz
3. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari izohli lug'ati, 2004, UNDP DDI: Programme www.lugat.uz, www.glossaiy.uz
4. Ўзбек интернет ресурсларининг каталоги: www.uz
5. Infocom.uz электрон журнали: www.infocom.uz
6. www.press-uz.info
7. <http://www.uforum.uz/>

ТАҚВИМ МАВЗУИЙ РЕЖА

№	Мавзулар	Машгулот тури	Соати	Ўтказилиш муддати
1.	Хорижий давлатлар таълим тизими тараққиётининг асосий йўналишлари. Хорижий давлатларда таълим тизимининг ўзига хос хусусиятлари.	маъруза	2	ҳар ойнинг иккинчи ҳафтаси
2.	Таълимнинг ривожланишига кўмаклашувчи халқаро ташкилотлар. Мамлакатимиз ва дунёдаги ривожланган давлатлар таълим тизимларининг қиёсий таҳлили.	маъруза	2	ҳар ойнинг учинчи ҳафтаси

ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯСИ

1 МАЪРУЗА

Хорижий давлатлар таълим тизими тараққиётининг асосий йўналишлари. Хорижий давлатларда таълим тизимининг ўзига хос хусусиятлари

Маъруза машғулотининг таълим технологияси модели

Вақти: 2 соат	Тингловчилар сони: 15-25 нафар.
Ўқув машғулотининг тури	Ахборот визуал маъруза
Маъруза машғулотининг режаси	1.Хорижий давлатлар таълим тизими тараққиётининг асосий йўналишлари. 2.Хорижий давлатларда(Япония, Германия ва Франция) таълим тизимининг ўзига хос хусусиятлари.
Ўқув машғулотининг мақсади: ўқув модули бўйича умумий тушунча бериш. Хорижий давлатлар таълим тизими ва ривожланиши тўғрисидаги билим ва кўникмаларини шакллантириш ва мустаҳкамлаш.	
Педагогик вазифалар: - мавзу бўйича билимларни тизимлаштириш ва мустаҳкамлаш; - хорижий давлатлар таълим тизими тараққиётининг асосий йўналишларини ёритиб бериш; - хорижий давлатлар таълим тизимининг ўзига хос хусусиятларини очиб бериш. (Япония, Германия ва Франция давлатлари таълим тизими мисолида)	Ўқув фаолиятининг натижалари: - хорижий давлатлар таълим тизими тараққиётининг асосий йўналишлари ҳақида тўлиқ билим ва кўникмаларга эга бўладилар; - хорижий давлатлар таълим тизими тараққиётининг асосий йўналишларини айтиб берадилар; - Япония таълим тизимининг ўзига хос хусусиятларини таснифлайдилар; - Германия ва Франция таълим тизимларининг ўзига хос хусусиятларини тартибли равишда очиб берадилар.
Ўқитиш усуллари	Маъруза, ақлий хужум, суҳбат, инсерт усули.
Ўқитиш шакллари	Оммавий, жамоа бўлиб, гуруҳларда ишлаш.
Ўқитиш воситалари	Маърузалар матни, видеопроектор, тарқатма материаллар, слайдлар.
Ўқитиш шартлари	Намунадаги аудитория
Мониторинг ва баҳолаш	Савол-жавоб ва назорат саволлари.

Маъруза машғулотининг технологик харитаси

Фаолият босқичлар	Фаолиятнинг мазмуни	
	Ўқитувчи	Тингловчилар
1- Босқич мавзуга кириш. (20 дақиқа)	<p>1.1. Ўқув модулининг номи эълон қилади. Модул ҳақида дастлабки тушунча беради.</p> <p>1.2. Мазкур модул бўйича ўрганиладиган мавзуларни эълон қилади. Мавзунинг номи, мақсади ва кутилаётган ўқув натижалари эълон қилади.</p> <p>1.3. Тингловчиларни фаоллаштириш учун уларни “Ақлий хужум”га тортади (1-илова)</p>	<p>1.1. Тинглайдилар.</p> <p>1.2. Тинглайдилар ва ёзиб оладилар.</p> <p>1.3. Саволларга жавоб берадилар.</p>
2 - Асосий босқич (50 дақиқа)	<p>2.1. Маруза бўйича визуал материалларни намойиш қилади. (2-илова)</p> <p>2.2. Мавзу бўйича маъруза, тарқатма материаллар тарқатилади, у асосида Инсерт жадвалини тузишни ва уларга олинган ахборотларни киритишни таклиф қилади. (3-илова).</p> <p>2.3. Хорижий давлатлар таълим тизими асосий тушунчаларини ёзиб олишни сўрайди.</p> <p>2.4. Хорижий давлатларда (Япония, Германия ва Франция) таълим тизимининг ўзига хос хусусиятлари бўйича тингловчилар билан савол-жавоб тарзида суҳбат уюштиради.</p> <p>2.5. Тингловчилар жавобини шарҳлайди, хулосаларга эътибор беради, аниқлик киритади.</p>	<p>2.1. Тинглайдилар, ёзиб оладилар.</p> <p>2.2. Жадвални тўлдирадилар, саволлар берадилар.</p> <p>2.3. Ёзиб оладилар.</p> <p>2.4. Тинглайдилар, саволлар берадилар.</p> <p>2.5. Тинглайдилар, ёзадилар.</p>
3- Якуний босқич. (10 дақиқа)	<p>3.1. Мавзуга яқун ясайди ва тингловчилар томонидан берилган саволларга жавоб беради.</p> <p>3.2. Мавзу бўйича топшириқлар беради.</p>	<p>3.1. Эшитади, саволлар беради.</p> <p>3.2. Топшириқни ёзиб олади.</p>

Ақлий ҳужум усули

Ақлий ҳужум (брейнстроминг-ақллар тўзони) – амалий ёки илмий муаммолар ечиш ғоясини жавобвий юзага келтириш.

1. Ҳеч қандай бирга баҳолаш ва танқидга йўл қўйилмайди!
Таклиф этилаётган ғояни баҳолашга шошма, агарда у ҳаттоки ажойиб ва ғаройиб бўлса ҳам –ҳамма нарса мумкин.
Танқид қилма-ҳамма айтилган ғоялар қимматли тенг кучлидир.
Ўртага чиқувчини бўлма!
Туртки беришдан ўзингни ушла!
2. **Мақсад миқдор ҳисобланади!**
Қанча кўп ғоялар айтилса, ундан ҳам яхши: янги ва қимматли ғояларни пайдо бўлиши учун кўп имкониятдир.
Агарда ғоялар қайтарилса, ҳафа бўлма ва ҳижолат чекма.
3. **Тасаввурингни «жўш уришига» рухсат бер!**

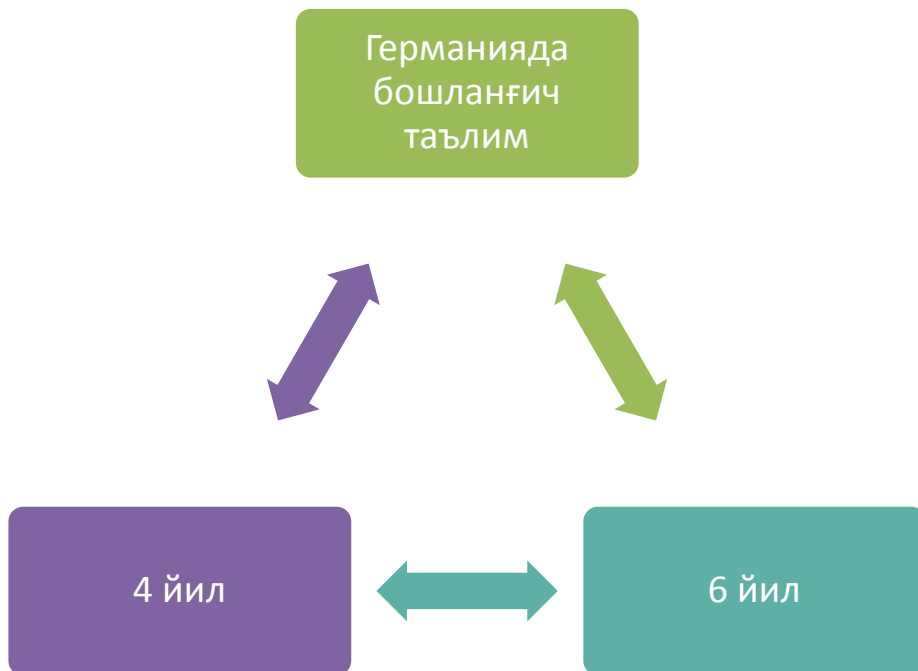
Саволлар:

1. Таълим бу-
2. Хорижий таълим тизими тўғрисида қандай тушунчаларга эгасиз?

Визуал материаллар

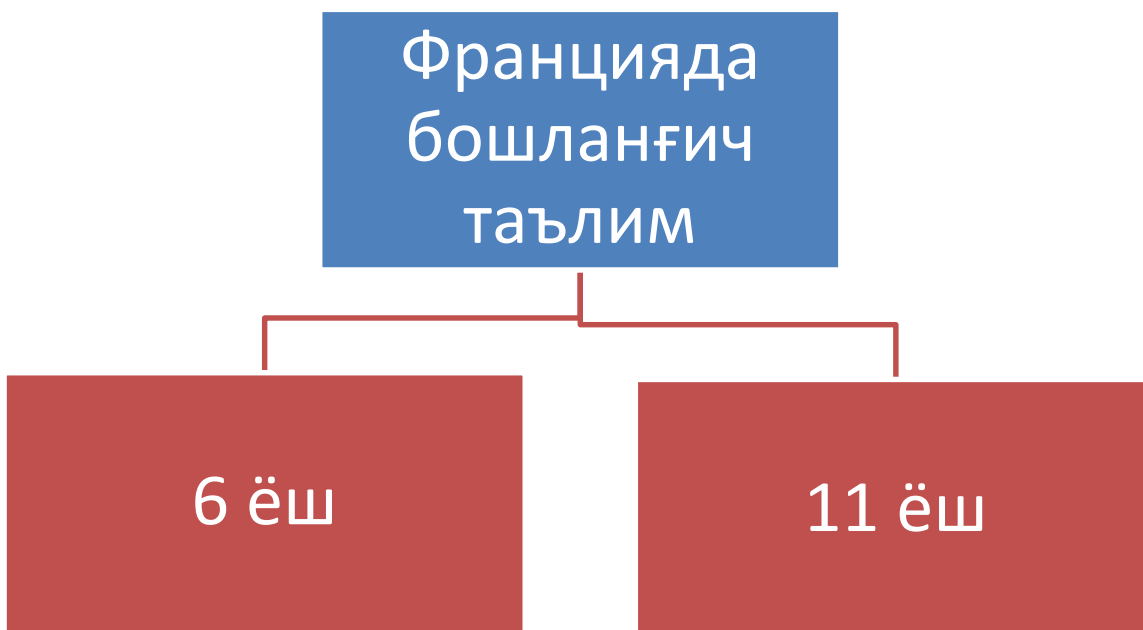

2-слайд

3-слайд

“Инсерт усули”

Инсерт - самарали ўқиш ва фикрлаш учун белгилашнинг интерфаол тизими ҳисобланиб, мустақил ўқиб-ўрганишда ёрдам беради. Бунда маъруза мавзулари, китоб ва бошқа материаллар олдиндан таълим олувчига вазифа қилиб берилади. Уни ўқиб чиқиб, «V; +; -; ?» белгилари орқали ўз фикрини ифодалайди.

Матни белгилаш тизими

- (v) - мен билган нарсани тасдиқлайди.
 (+) – янги маълумот.
 (-) – мен билган нарсага зид.
 (?) – мени ўйлантирди. Бу борада менга қўшимча маълумот зарур.

Инсерт жадвали

Тушунчалар	V	+	-	?
Япония таълим тизими				
Франция таълим тизимини ўзига хос хусусиятлари				
Германия таълим тизимида таълим турлари				
Франция таълимнинг ривожланиш босқичлари				

2 МАЪРУЗА	Таълимнинг ривожланишига кўмаклашувчи халқаро ташкилотлар. Мамлакатимиз ва дунёдаги ривожланган давлатлар таълим тизимларининг қиёсий таҳлили.
------------------	--

Маъруза машғулотининг таълим технологияси модели

Вақти: 2 соат	Тингловчилар сони: 15-25 нафар
Ўқув машғулотининг тури	Ахборот визуал маъруза
Маъруза машғулотининг режаси	1. Таълимнинг ривожланишига кўмаклашувчи халқаро ташкилотлар. 2. Мамлакатимиз ва дунёдаги ривожланган давлатлар таълим тизимларининг қиёсий таҳлили.
Ўқув машғулотининг мақсади: халқаро ташкилотларнинг таълимни ривожланишидаги ўрни ва роли, мамлакатимиз ва дунёдаги ривожланган давлатлар таълим тизимларининг қиёсий таҳлили тўғрисидаги билимларни шакллантириш.	
Педогогик вазифа: - маъруза машғулоти режасини шарҳлаш ва тавсия этиладиган адабиётлар рўйхатини бериш; - таълимнинг ривожланишига кўмаклашувчи халқаро ташкилотларни мақсад ва вазифаларини баён қилиш; - халқаро ташкилотларни таълимни ривожлантиришдаги ролини очиб бериш; - мамлакатимиз ва дунёдаги ривожланган давлатлар таълим тизимларининг қиёсий таҳлилин асослаб бериш.	Ўқув фаолиятининг натижаси: Тингловчилар: - маъруза машғулоти режаси таркибини шарҳлайди, адабиётлар рўйхати билан танишадилар; - таълимнинг ривожланишига кўмаклашувчи халқаро ташкилотларни мақсад ва вазифаларини очиб берадилар; - халқаро ташкилотларни таълимни ривожлантиришдаги ролини таснифлайдилар; - мамлакатимиз ва дунёдаги ривожланган давлатлар таълим тизимларининг қиёсий таҳлилин айтиб берадилар.
Ўқитиш усуллари	Маъруза, ақлий ҳужум, суҳбат, Б-Б-Б техникаси.
Ўқитиш шакллари	Оммавий, жамоа бўлиб
Ўқитиш воситалари	Маърузалар матни, тарқатма материаллар, слайдлар
Ўқитиш шартлари	Техник воситалар, компьютер ва видеопроектор билан таъминланган аудитория.
Мониторинг ва баҳолаш	Оғзаки назорат: савол ва жавоблар

Маъруза машғулотининг технологик харитаси.

Фаолият босқичлар	Фаолиятнинг мазмуни	
	Ўқитувчи	Тингловчилар
1- Мавзуга кириш босқичи (10 дақиқа)	<p>1.1. Мавзуни эълон қилади. Фан ҳақида дастлабки тушунчаларни, ҳосил қилади.</p> <p>1.2. Мавзунинг номи, мақсади ва кутилаётган ўқув натижалари эълон қилинади.</p> <p>1.3. Тингловчиларни фаоллаштириш учун уларни “Ақлий ҳужум” гатортади (1-илова)</p>	<p>1.1. Тинглайдилар.</p> <p>1.2. Тинглайдилар.</p> <p>1.3. Саволларга жавоб берадилар.</p>
2 – Асосий босқич (60 дақиқа)	<p>2.1. Мавзунинг таянч иборалари, асосий жойларини ёзиб олишларини сўрайди.</p> <p>2.2. Тингловчиларга Б/Б/Б усули бўйича ифодаланган жадвални намойиш қилади ва 3-4- устунларни тўлдиришни сўрайди (2-илова).</p> <p>2.3. Маъруза режасининг барча саволлари бўйича визуал материални намойиш қилади. (3-илова).</p> <p>2.4. Мамлакатимиз ва дунёдаги ривожланган давлатлар таълим тизимларининг қиёсий таҳлили бўйича тингловчилар билан савол-жавоб шаклида суҳбат уюштиради.</p> <p>2.5. Юқорида берилган материалларга асосланиб Б/Б/Б жадвалини 5- устунини тўлдиришни таклиф қилади.</p> <p>2.6. Тингловчилар жавобини шарҳлайди, хулосаларга эътибор беради, аниқлик киритади</p>	<p>2.1. Таянч тушунча муҳокама қиладилар.</p> <p>2.2. Жадвални 3-4- устунларини тўлдирадилар.</p> <p>2.3. Тинглайдилар, ёзадилар, саволлар берадилар.</p> <p>2.4. Фикрларини баён қиладилар.</p> <p>2.5. Жадвални тўлдирадилар</p> <p>2.6. Муҳокамада иш-тирок этадилар.</p>
3- Якуний босқич. (10 дақиқа)	<p>3.1. Мавзуга якун ясайди ва пайдо бўлган саволларга жавоб беради, фаол иштирок этган тингловчиларни оғзаки раҳбатлантирилади.</p> <p>3.2. Машғулотни якунлайди. Топшириқлар беради..</p>	<p>3.1. Тинглайдилар. Савол берадилар.</p> <p>3.2. Топшириқни ёзиб оладилар.</p>

Ақлий ҳужум усули

Ақлий ҳужум (брейнстроминг-ақллар тўзони) – амалий ёки илмий муаммолар ечиш ғоясини жавоавий юзага келтириш.

Ақлий ҳужум ва масалани ечиш босқичлари

1. Мустақил фикрланг хаёлингизга келган барча ғоя, фикрларни қоғозга ёзинг.
2. Барча ғоя ва фикрларни ёзинг, агар улар такрорланаётган бўлса, махсус белги қўйинг.
3. Ғояларни баҳоланг.
4. Энг мақбул ғоя гуруҳ ғояси сифатида шакллантиради.
5. Барча ёзилган ғоялар гуруҳ муаммосини ечиш учун гуруҳлаштириш мумкин.
6. Гуруҳнинг умумий жавоби шакллантирилади.

Саволлар:

1. Таълимнинг ривожланишига кўмаклашувчи халқаро ташкилотлар.
2. Мамлакатимиз таълим тизимини хорижий давлатлар таълим тизимлари билан қиёсий таҳлил қилинг?

Б/Б/Б техникасини қўллаш бўйича кўрсатма.

1. Маъруза режасига мос ҳолда 2-устунни тўлдилинг.
2. Ўйланг, жуфтликда ҳал этинг ва жавоб беринг, ушбу саволлар бўйича нимани биласиз, 3-устунни тўлдилинг.
3. Ўйланг, жуфтликда ҳал этинг ва жавоб беринг, ушбу саволлар бўйича нимани билиш керак, 4-устунни тўлдилинг.
4. Маърузани тингланг ва визуал материаллар билан танишинг.
5. 5-устунни тўлтиринг.

Б/Б/Б жадвали (Биламан/Билишни хоҳлайман/Билдим)

№	Мавзу саволи	Биламан	Билишни хоҳлайман	Билдим
1.	ЮНЕСКО ташкилотининг таълимни ривожлантиришдаги роли.			
2.	ЮНИСЕФ ташкилотининг таълимни ривожлантиришдаги ўрни.			
3.	Япония таълим тизимининг ўзига хос хусусиятлари.			
4.	Германия таълим тизимининг ўзига хос хусусиятлари.			
5.	Ўзбекистон ва Франция таълим тизимларини қиёслаш.			

3-илова

Визуал материаллар

Мамлакатимиздаги таълим турлари

1-слайд

2-слайд

ЮНЕСКО-БМТнинг Таълим, фан ва маданият масалалари бўйича ташкилоти бўлиб, 1945 йил 16 ноябрда ташкил топган. Ташкилот бош қароргоҳи Парижда (Франция) жойлашган. БМТнинг ихтисослашган агентлиги сифатида ЮНЕСКО тинчликни сақлаш, қашшоқликка қарши кураш, барқарор ривожланиш ва таълим, фан, маданият, коммуникация ва информация орқали маданиятлараро мулоқатга кўмак беради. Шундай қилиб, ЮНЕСКО 193 та аъзо давлатларнинг халқаро кооперацияси ва ЮНЕСКОнинг 6 та ассоциациялашган аъзоларига умумқадриятларни ва ҳар бир тамаддун, маданият қадриятларини ҳурмат қилиш асосида мулоқатлар учун шароитлар яратишга бевосита кўмаклашади.

3-слайд

Япония таълим тизимида коллежлар:

Кичик
коллеж

Техник
коллеж

Махсус
коллеж

Хорижий давлатлардаги мажбурий таълим

9 йил

- Япония таълим тизимида

12 йил

- Германия таълим тизимида

5 йил

- Франция таълим тизимида

Япония таълимнинг асосий хусусиятлари

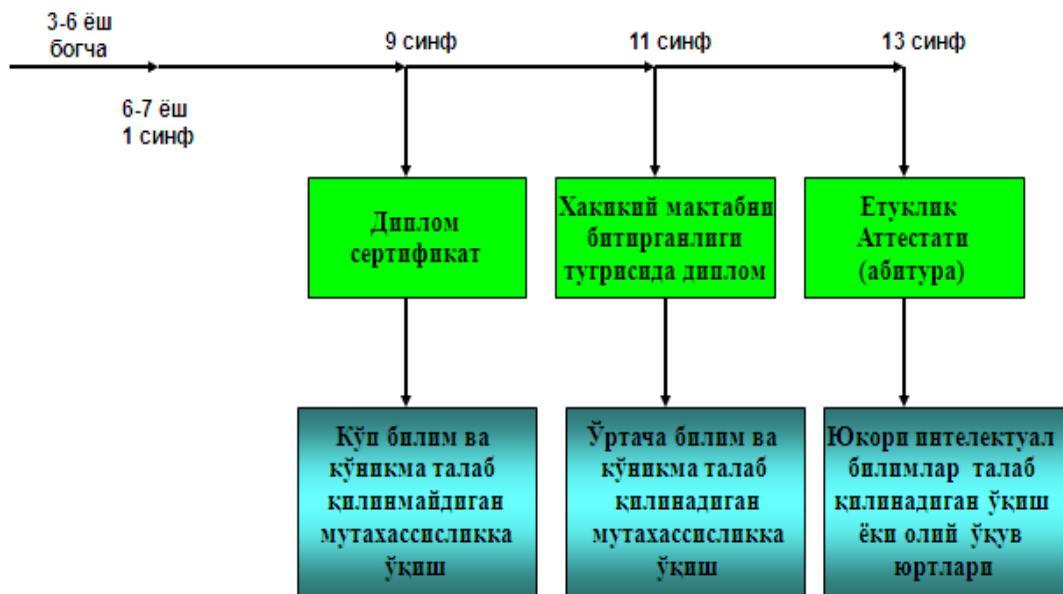
а) болани мактабга пухта тайёрлаш;

б) ўқувчиларни нафосат, жисмоний камолотига берилаётган эътибор;

в) ўқувчи кадрларга юксак талабчанлик;

г) ёш таланти соҳиблари билан олиб борилаётган изчил ишлар.

Германия таълим тизими

МАЪРУЗАЛАР МАТНИ

1-мавзу: Хорижий давлатлар таълим тизими тараққиётининг асосий йўналишлари. Хорижий давлатларда таълим тизимининг ўзига хос хусусиятлари

Режа:

1.Хорижий давлатлар таълим тизими тараққиётининг асосий йўналишлари.

2.Хорижий давлатларда (Япония, Германия ва Франция) таълим тизимининг ўзига хос хусусиятлари.

Таянч иборалар: *таълим, мажбурий таълим, хорижий таълим, университет, институт, коллеж, мактаб, бакалавр, магистр, халқ таълими.*

Жахоннинг юксак даражада тараққий этган давлатларида таълим-тарбия ишларининг йўлга қўйилиши, мактабларда амалга оширилганини ўрганиш орқали биз мустақил республикамиз миллий таълим тизимларини янгидан ташкил қилишда, таълим тарбияда, мактаб ишини ташкил этишда эскириб, ўз долзарблигини йўқотиб бораётган фаолият шакллари ва усулларидан тезроқ халос бўлиш, уни муносиб тарзда янгилашда қўшимча бой манбаларга ҳам эга бўламиз. Зотан, ҳозирги замон таълимида давлат ва жамият талаби ва манфаатлари акс этиб туриши керак.

Илмий-техника тараққиёти, янги технологик революция шароитида муваффақиятли фаолият кўрсата оладиган жамият аъзоларини етиштириб бериш, ёш авлодни касб-ҳунарга йўналтириш ҳамда ўрта таълимнинг кўп вариантли учинчи босқичини жорий этиш, таълим-тарбия беришда энг илғор педагогик воситаларни қўллаш, таълимда ташаббускорлик ва ижодкорликка кенг йўл очиш, унинг энг мақбул тизимларини яратиш каби чет эл таърибаларини ўрганиш мақсадга мувофиқдир. Бугунги кунда кенг кўламдаги ислохотларни ўз бошидан кечираётган бизнинг таълимимиз учун бу катта аҳамиятга эга.

Кейинги йилларда чет эл таълими бўйича кўпгина маколалар, брошюралар, кўлланмалар чоп этилди, унга бағишлаб семинарлар, анжуманлар, ўқувлар, учрашувлар ўтказилди.

Бу бизнинг таълим тизимларимизда, чет элда ўқув тарбия ишларининг кўйилишига этибор ва қизиқишнинг тез суръатлар билан ўсиб бораётганлигидан далолатдир. Халқ таълими тизимларида чет эл таълимини ўрганиш билан шуғулланувчи муассасалар ҳам ташкил топмоқда. Халқ таълими вазирлигидан ташқари бу масала билан Республика ўқув-методика марказида, педагогика фанлари илмий тадқиқот институти таркибида махсус бўлимлар фаолият кўрсатмоқда, малака ошириш марказий институтида бир қатор кафедралар иш билан шуғулланмоқдалар.

Чет эл таълими тизимларидан бизнинг мутахассисларни воқиф қилишда БМТнинг Ўзбекистондаги ваколатхонаси, элчихоналар, АҚШнинг Тинчлик Корпуси мутахассислари, Германия халқаро ривожланиш фонди, АКСЕЛС маркази, Аденауер жамғармаси, Франция маданият маркази, Британия Кенгаши, Гёте институти, «Силм А.Ш.» фирмаси, ЮНЕСКО ва ЮНИСЕФнинг ваколатхоналари ва бошқа кўплаб ташкилотлар яқиндан ёрдам бермоқдалар.

Дарҳақиқат ривожланган хорижий давлатларда таълимнинг, мамлакат ички сиёсатига фаол таъсир этадиган ижтимоий жараён эканлиги, эътироф қилинган ҳақиқатдир. Шу туфайли ҳам чет мамлакатларида мактаб эҳтиёжини иқтисодий таъминлашга ажратилаётган маблағ миқдори йилдан-йилга ошиб бормоқда.

Японларда, масалан, «мактаб муваффақият ва фаровонлик тимсоли» гина бўлиб қолмай, «у инсонларни яхшилайти», деган фикр ишонч ва эътиқодга айланган.

Таълим тўғрисидаги ғамхўрлик таниқли сиёсатчиларнинг ҳам ҳамиша диққат эътиборида бўлган. Шунинг учун ҳам АҚШнинг собиқ Президенти Р. Рейгани, Буюк Британия Бош вазири М.Теччерни, Франция Президенти Ф. Миттеранларни мактаб ислохотининг ташаббускорлари деб, бежиз

айтишмайди. Ф.Миттеран мактабни «Жамиятни ҳаракатлантирувчи куч» деб ҳисоблаган.

Ривожланган мамлакатларда педагогик тадқиқотларни амалга оширадиган кўп сонли илмий муассасалар ишлаб турибди. Германияда уларнинг сони 2 мингдан ортиқ. Франция, АҚШ, Япония таълим-тарбия назарияси муаммолари билан юзлаб давлат ва хусусий ташкилотлар, университетлар, педагогик тадқиқот марказлари шуғулланмоқдалар. Улар фаолиятини эса халқаро таълим марказлари, масалан, АҚШда халқаро таълим институти мувофиқлаштириб бормоқда. Кўпчилигининг фаолияти ўқув дастурини такомиллаштириш ва қайта қуришга қаратилган.

80 - йиллардан бошлаб Буюк Британияда ҳам АҚШдаги сингари ўрганилиши мажбурий бўлган фанлар доираси кенгайтирилди. Инглиз тили ва адабиёти, математика ва табиий фанлар ўқув сеткасининг ядросини ташкил этадиган бўлди. Қолган предметларни танлаб олиш ўқувчилар ва ота — оналар ихтиёридадир.

«Янги дунё»нинг педагогик ғоялари Франция ва Германия таълимига ҳам сезиларли таъсир этаётир.

Германия тўлиқсиз ўрта мактабларида асосий предметлар билан бир қаторда танлаб олинмайдиган химия, физика, чет тиллари киритилган ўқув Дастурлари ҳам амалга оширилаётир. Бу ўқув дастури тобора тулиқсиз ўрта мактаб доирасидан чиқиб, ўрта мактаблар ва гимназияларни ҳам қамраб олмоқда.

Франция бошланғич мактабларида таълим мазмуни она тили ва адабиёти ҳамда математикадан иборат асосий, тарих, географн, аҳолишунослик, табиий фанлар, меҳнат, таълими, жисмоний ва эстетик тарбия каби ёрдамчи предметларга бўлинади.

Япония мактаблари иккинчи жаҳон урушидан кейинроқ Америка таълими йўлидан борди. Лекин шунга қарамай, бу икки мамлакат ўқув дастурида бир қатор фарқлар кўзга ташланади. Японияда ўқув дастурлари жиддий мураккаблаштирилган, асосий фанлар мажмуи анча кенг, бир қатор

янги махсус ва факультатив курслар киритилган. Масалан, умумий таълим мактабларининг янги мусиқа таълими ўқув дастурига миллий ва жаҳон мумтоз мусикасини ўрганиш ҳам киритилган.

Шуни таъкидлаш лозимки, иқтисодий ривожланган давлатларда 80-йилларда табиий илмий таълим дастури таркибига физика, химия, биология, баъзи ҳолларда астраномия, геология, минералогия, физиология» экология элементлари киритилиб, у АҚШ ва Францияда 4 йил, Буюк Британияда 6 йил, Германияда 2 йил ўқитилади. Ўқув предметларини интеграциялаш жараёнида янги-янги курслар пайдо бўла бошлади. Францияда 70-80-йилларда тўлиқсиз ўрта мактаблар ўқув дастуридаги табиий-илмий ва гуманитар туркумига экспериментал, иқтисодий гуманитар курслар киритилади.

Ҳозирги пайтларда ривожланган мамлакатлар ўқув дастурига интеграциялаштирилган курсларни киритиш тўла амалга оширишди. Франция мактабларида уларга 6-10 фоиз, Буюк Британия мактабларида қирқ фоиз ўқув соатлари ажратилди.

Мактабларда амалга оширилаётган ислохотлар таълим ишини табақалаштириш муаммоларини келтириб чиқарди.

Иқтисодий ривожланган хорижий мамлакатларда таълимни табақалаштириш энг долзарб масалага айланган. Ўқувчиларни табақалаштириб ўқитиш хорижий мамлакатларда асосан бошланғич таълим курсидан кейин амалга оширилади. Масалан, француз педагоглари таълим жараёнида синф ўқувчиларини уч табақага ажратиб ўқитишни афзал кўрадилар.

Булар қуйидагилар :

1. Гомогенлар — математика ва гуманитар йўналишда иш олиб борса бўладиган ўқувчилар.

2. Ярим гомоген — табиий туркумдаги фанларни ўзлаштира олишга мойил ўқувчилар.

3. Гегерон — барча предметларни ҳар хил савияда ўзлаштирадиган ўқувчилар ва ҳоказо. Табақалаштириш жараёнининг янги муҳим йўналиши тўлдирувчи таълимни ривожлантириш бўлиб қолмоқда. Тўлдирувчи

мактаблар пайдо бўлишининг сабаби, АҚШ ва Ғарбий Европада ўзлаштирмовчи ҳамда улгурмовчи ўқувчиларнинг кўпайиб бораётганлиги, функционал саводсизлик авж олаётганлигидир.

80 - йилларда АҚШ ўқувчиларининг 50 - йилларга нисбатан рейтинг кўрсаткичи 973 дан 893 га тушди. Францияда ҳар уч лицейчидан бири бу салбий ҳолатни бартараф этиш тўлдирувчи таълим зиммасига тушади. Тўлдирувчи таълим мактабгача тарбия муассасаларида, мактаб ва лицейларда амалга оширилмоқда. АҚШ да бу хизматга оммавий ахборот воситаларининг имкониятлари ҳам сафарбар этилган, Миллий телекомпания махсус ўқув канали орқали 130 соатлик ўқув кўрсатувлари ташкил этилди. Ўқув жараёнларини табақалаштириб олиб бориш бўйича чет мамлакатларининг кўпчилигида тадқиқотлар давом эттирилмоқда.

Ривожланган давлатларда иқтидорли болаларга эътибор тобора ортиб бормоқда. Кейинги даврларда ўз тенгдошларига нисбатан қобилиятда бир неча баробор илгарилаб кетган болалар кўплаб топилмоқда. Улар ўқувни жуда эрта бошлаб таълим курсларини ўзлаштиришда катта шов - шувларга сабаб бўладиган даражада муваффақиятларга эришадилар. Шундай иқтидорлар мактаби Ғарбда 60 - йиллардаёқ пайдо бўлган эди. Бундай мактабларнинг ўқув дастурлари болалар қобилияти ва имкониятини тўла рўёбга чиқаришни таъминлаб бериш даражасида мураккаб тузилган.

Қобилиятли болалар билан ишлаш дастурлари АҚШда кенг қулоч ёйган. Айрим шаҳарларда олий тоифали болалар боғчалари очилган бўлиб, уларда 4-5 ёшли ўқувчилар мактаб дастурида ўқитиладилар. АҚШда «Мерит» дастури асосида ҳар йил юқори синфлар ва коллелжлардан энг қобилиятли болалардан 600 мингтаси танлаб олинади. Улар ўртасида тест синовлари ўтказилиб энг қобилиятли 35 минг ўқувчи танлаб олинади ва ўқитилади. Уларга турли имтиёзлар, стипендиялар, яхши шарт - шароитга эга бўлган тураржой, энг олий даражадаги университетларга қабул ва бошқалар амалга оширилади.

Лекин иқтидорли болаларга қарама - қарши қутбда турган ақли заиф ўқувчиларнинг тақдири ҳам чет эллик ҳамкасбларни тобора

ташвишлантормоқда, бундай ҳолни келиб чиқиш сабабларини ўрганиш, олдини олиш бўйича кўпгина профилактик ишлар олиб борилмоқда ва улар учун махсус мактаблар очилмоқда. Лекин статистик маълумотлар бундай болалар сони тобора ошиб бораётганлигини кўрсатаётир.

70 - йилларда АҚШ да келажак мактаби умуммиллий лойиҳасини амалга оширишга киришилди. Бу эксперимент мазмуни ўқитувчи буйруғи билан иш тутиш, кўпроқ ўқувчиларга мустақил ишлаш имкониятини беришдан иборат. Таълим таркиби синфда ишлаш, мустақил машғулот, ўқитувчи консультациясини ўз ичига олади.

Германия мактабларида синфда ўқувчилар сонини қисқартириш сари йўл тутилган. Бундай ўқувчиларни - ҳар бирига индивидуал пакетлар (топшириқлар) тарқатилади. Тошириқларни ўқувчи мустақил бажаради, лозим бўлганда у ўқитувчидан консультация олади.

Юқорида баён қилинганлардан кўзда тутилган мақсадлари:

- мактабларнинг инсонпарварлик, умуминсонийлик йўналишларини кучайтириш.
- ўқувчи шахсини шакллантиришнинг энг самарали йўллари қидириб топиш.
- тарбиянинг янги формаларида - ўқувчилар кенгаши, мактаб кенгашларидан, тарбиявий ўйинлардан фойдаланиш.
- Мактаб ўқув дастурларини ихтисослаштириш, фанларнинг ўзаро алоқасини мустаҳкамлаш, такомиллаштириш.
- Мактабни меҳнат, инсоний фаолият билан яқинлаштириш, касбга йўналтириш ишларини қайта ташкил этиш.
- Табақалаштириб ўқитишни йўлга қўйиш, махсус ўқув муассасаларини (ҳам, талантлар, ҳам ақлий, жисмоний заиф ўқувчилар учун) ривожлантириш.
- Янги, яъни ўқув техник воситаларини таълимдаги салмоқни ошириш, ўқитувчилар корпусида компьютер таълимини йўлга қўйиш.
- педагогик ғояларни амалга оширишда кенг қамровли эксперимент,
- тадқиқотларни амалга оширишдан иборатдир.

- чет эл таълимидаги бундай ибратли жиҳатларни Ватанимиз таълим тизимларида қўллаш ёш, мустақил Ресубликамизда ўқув — тарбия ишларини ислоҳ қилиш жараёнини тезлаштиради.

Япония таълимининг шаклланиши 1867—1868 йилларда бошланган. Япония ўз олдига икки вазифани:

1—бойиш, 2-ғарб технологиясини Япония ишлаб чиқаришига киритиш масаласини қўяди ва бу ишни амалга ошириш учун биринчи галда таълим тизимини тубдан ўзгартириш кераклиги айтилади.

1872 йили «Таълим ҳақида қонун» қабул қилинди. Бунда япон таълими ғарб таълими билан уйғунлаштирилади.

1908-йил Японияда бошланғич таълим мажбурий 6 йилликка айлантирилди.

1893-йили касб йўналишидаги дастлабки коллеж ташкил этилди. 1946 йили қабул қилинган Конституция фуқароларнинг таълим соҳасидаги ҳуқуқва бурчларини белгилаб берди. Унда барча болалар бепул умумий таълим олишлари шарт эканлиги белгилаб қўйилган.

Ҳозирги замон япон таълим тизимларининг таркиби қуйидагича:

боғчалар, бошланғич мактаб, кичик ўрта мактаб, юқори ўрта мактаб, олий таълим тизимларига кирувчи ўқув юртлари. Болалар ёш хусусиятларига қараб 3, 2, 1 йиллик таълим курсларига жалб қилинади

Мажбурий таълим. Таълимнинг поғонаси 6 ёшдан 15 ёшгача бўлган болаларни ўз ичига олади.

6 йиллик бошланғич таълим ва 3 йиллик кичик ўрта мактаб, 9 йиллик мажбурий таълимни ташкил этади ва у бепулдир.

Юқори босқич ўрта мактаб 10, 11, 12 синфларни ўз ичига олади, бундай мактабларнинг кундузги, сиртқи ва кечки бўлимлари мавжуд. Ўқувчиларнинг 95% кундузги мактабларда ўқийдилар.

Японияда ўқув йили 240 кун (АҚШ 180). Ўқув йили 1 апрелдан бошланиб мартда тугайди. Ёзги каникул июнь ойининг охирида бошланиб, августда тугайди. Дарслар 7 соатдан ўтилади.

Дорилфунунларга катта ўрта мактабни ёки 12 йиллик оддий мактабни тугатган ўқувчилар қабул қилинади.

460 та университет бўлиб, 95 таси давлат тасарруфида, 34 таси муниципал, 331 таси хусусий, 1-тоифадаги университетларда ҳар бир ўқитувчига 8 нафар, 2-тоифали университетларда эса 20 тадан талаба тўғри келади.

Университетларга қабул қилиш икки босқичга бўлинади: 1-босқичи турар жойда ўтказилади: бунинг учун япон, эски япон тили, математика, физика, химия, жамиятшунослик, тарих бўйича тест синовларидан ўтадилар.

Бу синовлардан ўтган ўқувчилар университетларга йўлланма оладилар ва яна синовдан ўтадилар. Хусусий университетларга эса тўғридан-тўғри тест топширилади.

Университетдан талабаларни ҳайдаб юбориш мумкин эмас. Лекин ўқиш муддатини чўзиш мумкин (4 йиллик ўқиш 5-6 йилгача чўзилиб кетиши мумкин).

Коллежлар:

1-кичик коллеж;

2-техник коллеж

3-махсус коллежларга бўлинади.

Уни битирган талабалар бакалавр дипломини олади ва университетнинг 3 ёки 4 курсларига қабул қилинади.

Германия – жаҳон илм-фани ва маданияти ўчоқларидан бири. Бу мамлакат илдизи асрларга бориб тақалувчи илмий мактаблари, Гёте, Гегел, Бетховен, Нитше, эйнштейн, Гумболдт сингари олим ва ижодкорлари билан тилга тушган.

Халқаро доирада эътироф этилган олмон таълим даргоҳларида мустақил фикр ҳамда кенг дунёқараш шаклланишига алоҳида эътибор берилади. Таълим тизимига татбиқ этилаётган янги усуллар, сўнгги ахборот технологияларидан унумли фойдаланмаганларга эса жуда қийин. Тараққиёт манзили сари ошиқаётган жамиятда билимсиз ўз ўрнига эга бўлиш амри маҳол. Дарвоқе,

олмонларга хос темир интизом, бирсўзлик хислатлари ҳам айнан таълим даргоҳларида шаклланади.

Тафаккур устахонаси

Германияда мактабгача таълим муассасалари давлат тизимига кирмайди. Болалар боғчаси хайрия жамғармалари, маҳаллий ҳокимият ҳамда черков васийлигида фаолият юритади. Шу билан бирга корхона ва ташкилотлар ҳам ўз боғчасига эга бўлиши мумкин. Мактабгача таълим тизими (элементарбериич) 3 ёшдан олти ёшгача бўлган болаларни камраб олади. Ҳали ақлини таниб улгурмаган болаларда ўз фикрини ифодалаш, тенгдошлари ва катталар билан мулоқот қилиш қобилиятини шакллантириш, уларни бошланғич таълимга тайёрлашда боғчаларнинг ўрни катта. Шу боис ҳам олмонлар боғчаларни “тафаккур устахонаси” деб аташади.

Бепул ва мажбурий

Германия Конституциясига мувофиқ, мактаб таълими давлат назоратида. Мамлакатда ўн олтига федерал ер мавжуд бўлса, уларнинг ҳар бири ўзининг таълим тўғрисидаги қонунига эга. Шу сабабли федерал ерларда мактаб таълимида айрим фарқлар бор. Масалан, аксарият ҳудудларда бошланғич таълим 4 йил (биринчи синфдан тўртинчига қадар), пойтахт Берлинда эса – 6 йил. Аммо бу каби фарқларга қарамасдан, барча ҳудудлар учун умумий тартиб-қоидалар амал қилади.

Германияда мактаб таълими мажбурий ва бепул. 6 ёшдан 18 ёшгача фуқаролар мажбурий тартибда таълим олиши шарт. Мактаб таълим тизими бошланғич (примарstufe), ўрта (секундарstufe I) ва юқори (секундарstufe II) босқичларга бўлинади.

Энг яхши баҳо –1!

Болалар 5-6 ёшдан бошланғич мактаб (grundschule)га қатнайди. Бошланғич мактабда ўқиш даври тўрт йилдан олти йилгача. Мактабларда биринчи, иккинчи синф давомида ўқувчиларга баҳо қўйилмайди. Ўқитувчилар баҳо ўрнига боланинг индивидуал ривожланиш ҳолати хусусида ҳисобот тайёрлайди. Ўқувчиларга 3-синфдан баҳо қўйила бошлайди. Германияда 6

баллик баҳолаш тизими қабул қилинган. Бунга кўра, 1 – аъло (сеҳр гут), 2 – яхши (гут), 3 – қониқарли (беффриедигенд), 4 – етарли (аусреиченд), 5 – етарли эмас (мангелҳафт), 6 – қониқарсиз (унгенгенд). Ўқувчилар фанларни энг камида “тўрт”га ўзлаштириши керак. Бошланғич босқичда болаларга математика, немис тили, табиатшунослик, мусиқа, эстетика фанлари ўтилади.

Танлаш имконияти

Олмон таълим тизимининг ўзига хос хусусияти шундаки, ўқувчилар бошланғични тугатгандаёқ келажак йўлини аниқлаб олиши зарур. Ана шунга асосланиб, у бир неча турдаги мактабдан бирида ўқишни давом эттиради.

Асосий мактаб (хауптсчуле). Бу ерда болалар тўққизинчи синфгача ўқитилади. Асосий мактабларда олий таълим муассасаларида ўқиш нияти йўқ бўлган, бирор бир касб этагидан тутишни кўзлаган ўқувчилар таълим олади. Бу турдаги мактабларда базавий билимлар берилади ва асосий эътибор амалий машғулотларга қаратилади. Асосий мактабни тугатган ўсмирлар тугалланмаган ўрта таълим ҳақида шаҳодатнома олади. Ушбу ҳужжат билан касб-хунар мактаблари (беруфссчуле ёки профессионалсчуле)га кириш мумкин. Биздаги касб-хунар коллежларига ўхшаб кетадиган мазкур мактабларда талаба муайян касб-хунар бўйича билим ва таъриба оширади.

Реал мактаб (реалсчуле). Бу турдаги мактабларда математика ва табиий фанларга мойил, келажакда олий маълумотли мутахассис бўлишни ният қилган болалар ўқийди. Ўқиш 5-синфдан 10- синфгача. Мазкур муддат мобайнида ёшларга турли фан соҳалари бўйича кенгайтирилган билим берилади. Реал мактабни тугатган ўсмирлар ўқишни гимназияда давом эттиради.

Имтиёзли шаҳодатнома 13 йиллик меҳнат

Гимназия (гймнасиум). Ўқувчилар ўрта таълимнинг энг муҳим бўғини бўлган ушбу билим масканида тўққиз йил – 5-синфдан 13-синфгача таълим олади. Реал мактабнинг 10-синфини тамомлаган ёшлар эса гимназияда уч йил ўқийди. Мазкур таълим даргоҳида гуманитар, табиий фанлар ва хорижий тиллар чуқур ўргатилади. Ўқувчилар ўн биринчи синфдан танлаган

йўналишидан келиб чиқиб, асосий вақтини бир неча фанни чуқур ўрганишга сарфлайди. Гимназия – олий таълимга тайёргарликнинг ҳал қилувчи босқичи. Негаки, гимназияни тугатганлик тўғрисидаги етуклик шаҳодатномаси (абитур) университетга имтиҳонсиз кириш ҳуқуқини беради. Аммо етуклик шаҳодатномасини олиш осон эмас. Ўқувчига ушбу ҳужжатни беришда унинг ўн уч йил давомидаги натижалари ҳамда тўртта фан бўйича якуний имтиҳон баҳолари инобатга олинади. Олмон заминида олий ўқув юртига кириш учун ўн уч йил яхши натижа билан ўқиш керак. Ана шундан кейингина университет йўллари очилади.

Таълим тизимида умумий мактаблар (гесамтсчуле) ҳам мавжуд. Унда юқорида зикр этилган мактаблар дастури ўн йил давомида уйғун ҳолда ўқитилади, яъни ўқувчилар ҳам гуманитар, ҳам техник фанлар йўналишида билим олади. Умумий мактаб битирувчилари ҳам сўнгги уч йиллик мажбурий таълимни гимназияда давом эттиради.

“Фикрляяпманми, демак, яшаяпман!”

Германияда давлатга қарашли мактаблар билан бирга хусусий таълим масканлари ҳам фаолият юритади. Хусусий мактаблар ўрта таълим масканларининг 2 фоизини ташкил этади. Ўқув дастурлари анъанавий мактаблардан фарқ қилувчи хусусий мактабларни Федерал таълим ва маданият вазирлиги назорат қилади. Хусусий мактаблар саноат, тил, косметика, гимнастика, уй хўжалиги каби ихтисослашган йўналишларда таълим беради. Нодавлат таълим масканлари бир-бирини қўллаб-қувватлаш учун Хусусий мактаблар уюшмаси (Бундесвербанд Деутсчер Приватсчулен)га бирлашган.

Шунингдек, ногирон ва ақлий қобилияти чекланган болалар учун махсус мактаблар очилган.

Олмон мактабларида хорижлик фуқаролар ҳам таълим олиши мумкин. Хорижликлар маҳаллий шарт-шароитга мослашиши, немис тилини пухта ўзлаштириши учун тайёрлов курслари ташкил этилади.

Немис педагоглари истеъдодсиз ўқувчининг ўзи йўқ, деб ҳисоблашади.

Шунга кўра улар ўқувчининг очилмаган қирраларини кашф этиш, уларни янгилик ва ихтиролар руҳида тарбиялашга интилади. “Фикрляпманми, демак, яшаяпман!” дейди машҳур файласуф Рене Декарт. Олмон мактабларида ана шу нақл олтин қоида сифатида қабул қилинган. Педагоглар биринчи навбатда ўқувчининг, хатто хато бўлса-да, мустақил фикри бўлишига эришишни мақсад қилади. Таълим жараёни эса ота-она ва ўқитувчи ўртасидаги узвий ҳамкорликка таянади.

Аслзодалар орзу қилган университет

Германияда Европанинг бошқа давлатларига караганда бепул олий таълим олиш имконияти кўпроқ. Нодавлат жамғармалар ҳамда ҳукумат грантлари асосида хорижликлар ҳам немис университетларида таҳсил олиши мумкин.

Юқорида таъкидлаганимиздек, маҳаллий гимназияларни битириб, етуклик шаҳодатномаси олган ёшлар университетларга имтиҳонсиз киради (Лекин баъзи йўналишлар, масалан, тиббиёт бўйича кириш имтиҳонлари ўтказилиши ҳам мумкин). Чел элликлар эса ўқишга кириш учун немис тили бўйича имтиҳон (ДШ-Пруефунг)дан ўтади.

Университетларда бакалавр босқичи тўрт ярим йилгача, магистратура бир йилдан тўрт йилгача, докторантура икки йилдан беш йилгача. Одатда, бакалаврият ва магистратура талабалари ўқиш якунида давлат имтиҳони (стаатспруфунг) топширади ва диссертатсия ҳимоя қилади. Талаба ўқиш учун қишки ёки ёзги ўқув мавсумини танлаш ҳуқуқига эга. Ёзги мавсум апрел-сентябр, қишқиси эса октабр-март ойларини ўз ичига олади.

Германия Гейделберг, Кёльн, Фрейбург, Тюбинген каби қадимий университетлар ватани ҳисобланади. 1386 йилда асос солинган Гейделберг университети кўҳна қитъанинг энг нуфузли олий таълим даргоҳлари рўйхатига киритилган. Ўрта асрлардаёқ ушбу университетга кириш европалик аслзодаларнинг орзуси бўлган. Германиянинг мўъжазгина Гейделберг шаҳрида жойлашган мазкур университетнинг нуфузи ҳозир ҳам баланд. Бу ердан Гегел, Ясперс каби жаҳон таниган олимлар, ўнга яқин Нобел мукофоти

эгалари етишиб чиққан. Университет юриспруденсия, биология, кимё, тиббиёт йўналишларида кучли кадрлар тайёрлайди. Бу ерда ўқийдиган 25 минг талабанинг 12 фоизи хорижликлардир.

Мюнхендаги Людвиг-Максимиллиан университети Европани тиббиёт бўйича етук мутахассислар билан таъминлайди. Беш асрлик тарихга эга бўлган таълим масканида айни пайтда 44 минг талаба таҳсил олади.

Касбий олий мактаблар ёки институтлар (фачҳочсчулен) олмон таълим тизимининг ўзига хос бўғини сифатида муҳандис, иқтисодчи, дизайнер, машинасозлик, ишлаб чиқариш, ахборот технологиялари ва соғлиқни сақлаш йўналишларида мутахассислар етказиб беради.

Ахен, Бремен, Бонн, Франкфурт, Гамбург, Кёльн, Марбург каби университетларга ҳам талабгорлар кўп. Маълумотларга кўра, Германиянинг 370дан ошиқ олий таълим муассасаларида 2 миллионга яқин талаба, жумладан, 246 минг хорижлик таҳсил олмоқда. Олмон юрти чет эллик талабалар сони бўйича дунёда АҚШ ва Буюк Британиядан кейинги ўринда туради.

Францияда болаларнинг мажбурий таълим жараёни 6-16 ёшларни ўз ичига олади. Бунга қадар француз болалар одатда 2- ёшдан 6- ёшгача оналар мактаби деб аталадиган мактабгача тарбия муассасаларига қатнайдилар. Бошланғич таълим 6-ёшдан 11-ёшгача бўлган болаларни ўқитишга мўлжалланган. Бошланғич синфларда ўқиш муддати 5 йил бўлиб, бу муддат ичида ўқиш асосан 3 босқичга бўлинади:

тайёрлов босқичи 1 йилга мўлжаллаган бўлиб, бунда болалар ҳисоблашга, ўқиш ва ёзишга, куйлашга, табиат манзараларини томоша қилишга жисмоний машқлар бажаришга, меҳнат қилишга ўргатади:

- элементар курс 2 йилга мўлжаллаган бўлиб, бунда ўқувчилар тайёрлов циклида олган билимлари янада чуқурлаштирилади.

- чуқурлаштириш босқичида (у 2 йил давом этади) ўқувчиларнинг тайёрлов ва элементар босқичда эгаллаган билимлари янада чуқурлаштирилади. Ўқувчилар 11 ёшда бошланғич мактабни тугатиб, ўрта таълим

муассасаларига ўтадилар. Ўрта таълим эса коллеж ва лицейларда амалга оширилади.

Ўрта таълим 2 босқичда берилади. Биринчи босқич 4 йил давом этиб (11-15 ёшлар) энг кичик синф 6, ўрта синфлар 5-4, энг катта синф 3-синф бўлиб ҳисобланади. Демак, синфларни рақамлаш юқоридан пастга қараб амалга оширилади. Биринчи босқич якунланганда ўқувчилар касбий йўналишлари бўйича гувоҳнома оладилар. Шундан кейин ўқувчилар 15 ёшдан 18 ёшгача таълим оладилар. Ўқиш 3 йил давом этиб, 2-синф кичик 1-синф ўрта ва якунловчи синфларга бўлинади. Ўқувчилар умумий таълим ва техник лицейларни тугатганларидан сўнг бакалавр унвони ва дипломи учун имтиҳон топширадилар. Ана шундай дипломга эга бўлганларгина олий ўқув юртларига кириш ҳуқуқига эга бўладилар. Бакалавр унвони учун топшириладиган имтиҳон шунчалик мураккабки, болаларнинг 1/3 қисми синовлардан ўта олмайдилар. Францияда 15 та университет мавжуд. Ҳар бир университет ўқув курслари ва таълим методларини ўзи мустақил белгилайди. Талабалар университет бошқарувида иштирок этадилар. Яна бир эътиборга лойиқ жиҳат: 1970 йилгача француз ўғил ва қиз болалар мактабга алоҳида-алоҳида борадилар. Аммо 1970 йилдан бу анъанага чек қўйилди ва эндиликда барча болалар мактабда бирга таълим оладилар.

Ўзини ўзи назорат қилиш саволлари.

1. Япония таълим тизими тараққиётининг асосий йўналишлари ҳақида қандай маълумотга эгасиз?
2. Германия таълим тизими тараққиётининг асосий йўналишлари ҳақида қандай маълумотга эгасиз?
3. Франция таълим тизими тараққиётининг асосий йўналишлари ҳақида қандай маълумотга эгасиз?
4. Германия таълим тизими асосий турлари?
5. Франция таълим тизимининг ўзига хос хусусиятлари?

Адабиётлар рўйхати.

1. Исянов Р.Г. Олий таълим муассасалари профессор-ўқитувчиларини малакасини ошириш технологиялари. –Т.: Фан, 2011. - 189 б.
2. Ишмухаммедов Р.Ж. Инновацион технологиялар ёрдамида ўқитиш самарадорлигини ошириш йўллари. –Т.: 2000. -161 б.
3. Қодиров Б.Ф., Бегимкулов У.Ш., Абдуқодиров А.А. Ахборот технологиялари. Электрон дарслик. 2002. -213 б.
4. Хорижда таълим. -Т., 2000 .
5. Сравнительная педагогика. -Т., 2001 .
6. Хорижда таълим. Маърифат, 2001 йил 26 декабрь.
7. АКШда ҳуқуқий таълим тизими. Хорижда таълим. “Инсон ва қонун” журнали 2001 йил 14 август.
8. Швеция олий ўқув юртлири: Хорижда таълим. “Маърифат” газетаси, 2002 йил 23 январь.
9. Германияда касб-ҳунар таълими. Хорижда таълим. “Маърифат” газетаси, 2002 йил 13 февраль.
10. Японияда бола тарбияси. Хорижда таълим. “Маърифат” газетаси, 2002 йил 13 март.
11. Франция буюклигининг мезонлари: Хорижда таълим. “Маърифат” газетаси, 2002 йил 27 февраль.
12. Компьютерни билмаган педагог йўқ. Хорижда таълим. “Маърифат” газетаси, 2002 йил 13 июнь.

2-мавзу Таълимнинг ривожланишига кўмаклашувчи халқаро ташкилотлар. Мамлакатимиз ва дунёдаги ривожланган давлатлар таълим тизимларининг қиёсий таҳлили.

Режа:

1. Таълимнинг ривожланишига кўмаклашувчи халқаро ташкилотлар.

2. Мамлакатимиз ва дунёдаги ривожланган давлатлар таълим тизимларининг қиёсий таҳлили.

Таянч иборалар: *АКСЕЛС маркази, БМТ, Аденауер жамғармаси, Британия Кенгаши, ЮНЕСКО, ЮНИСЕФ.*

Таълимнинг ривожланишига кўмаклашувчи халқаро ташкилотлар.

БМТ тизимидаги махсус ташкилотлар фаолиятини бирлаштириб, улар эътиборини Ўзбекистон Республикаси ҳукумати белгилаган асосий йўналишларга қаратувчи вакиллик. 1993 й. 24 августда очилган. Ваколатхона мақсади бозор иқтисодиётига ўтиш даврига хос ислохотларни амалга ошириш, ижтимоий, таълим, илм-фан ва маданият, инсон ҳуқулари, демократия ҳамда бошқарувни ривожлантириш, оналар ва болалар саломат-лигини яхшилаш, гиёҳвандликка қарши кураш, Орол муаммоларини ҳал этиш соҳасидаги халқаро алоқаларни йўлга қўйишда махсус дастурларни ишлаб чиқишда Ўзбекистон билан БМТ ўртасида амалий ҳамкорликни ривожлантиришдан иборат. Таркиби БМТнинг қуйидаги бўлим ва дастур-ларидан ташкил топган: Тараққиёт дастури; Ахборот ва жамоатчилик билан алоқалар бўлими; Гиёҳвандликка қарши кураш дастури; Қочоқлар ишлари буйича олий комиссар бошқармасининг ваколатхонаси; Болалар жамғармаси (ЮНИСЕФ); Саноатни ривожлантириш ташкилоти (ЮНИДО)нинг ваколатхонаси; Жаҳон соғлиқнисақлаш ташкилоти; Аҳоли жамғармаси (ЮНФПА) ва б.

ЮНЕСКО(инг. Unesco, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation), Бирлашган Миллатлар ташкилотининг маориф, фан ва маданият масалалари билан шуғулланувчи ташкилоти — халқаро ҳукуматлараро ташкилот; БМТнинг ихтисослашган муассасаси. Давлатлар ўртасида маориф, фан, маданият ва коммуникациялар соҳасида ҳамкорликни ривожлантириш йули билан тинчликка ва халқаро хавфсизликка кўмаклашиш мақсадида 1946 й. тузилган. 188 мамлакат (шу жумладан, Ўзбекистон Республикаси 1993 й. 26 октябрдан) аъзо (2004). ЮНЕСКО Уставига кўра, «... ирқи, жинси тили ва динидан қатъи назар, барча халқлар учун адолатга, қонунийликка, инсон ҳуқуқлари ва асосий эркинликларига умумий ҳурматни таъминлаш мақсадида таълим, фан ва маданиятни ривожлантириш орқали халқлар ҳамкорлигига» кўмаклашиш ташкилотнинг устувор вазифасидир. 400 га яқин халқаро ноҳукумат ташкилотлар ва жамғармалар, халқаро ва ҳудудий бирлашмалар ЮНЕСКО билан ҳамкорлик қилади. ЮНЕСКО бюджети аъзо-мамлакатлар бадалларидан ташкил топади.

Ташкилот фаолиятининг асосий йўналишлари ялпи саводсизликка қарши кураш, маориф тизими ва кадрлар тайёрлашни ривожлантириш, миллий маданиятларни ўрганиш ва тарқатиш, атроф муҳитни ва маданий ёдгорликларни муҳофаза қилиш, океанография, геол., гидрология, социология, коммуникация ва б. соҳаларда глобал илмий муаммоларни ҳал этишда ҳамкорлик қилишдан иборат. Ахборот ва информатика — коммуникация масалалари унинг фаолиятида катта ўрин эгаллайди. Ташкилотга аъзо мамлакатларда ЮНЕСКО ишлари бўйича Миллий комиссиялар тузилган. ЮНЕСКО ана шу комиссияларга таяниб иш олиб боради. Ўзбекистон Республикасининг ЮНЕСКО ишлари бўйича Миллий комиссияси 1994 й. 29 декабрда ташкил этилган бўлиб, унинг таркиби Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан тасдиқланган.

Бош конференция ЮНЕСКОнинг олий органи ҳисобланади. 2 йилда 1 марта унинг сессиялари ўтказилади. Сессиялар оралиғида Ижроия кенгаши

(унга 58 давлат, жумладан, Ўзбекистон 1997 й. октябрда аъзо этиб сайланган) иш олиб боради. Ижроия кенгаши ҳар йили 2 марта йиғилади. Унинг 155-сессиясининг якуний йиғилиши Тошкент шаҳарда бўлиб ўтган (1998 й. 6 нояб). Ташкилот қароргоҳи Парижда, Бош директор (Кончиро, Маццура, 1999 йдан) бошчилик қилувчи Котибият ҳам шу ерда жойлашган.

Ташкилот 50 дан ортиқ ахборотнома ва 20 дан ортиқ даврий нашрлар чиқаради. Улардан энг кенг тарқалгани «ЮНЕСКО куръери» жур. (30 тилда нашр қилинади), «Келажак» (таълим соҳасидаги ҳафталик), «Музей», «Ижтимоий фанлар халқаро ойномаси», «Табиат ва ресурслар», «Муаллифлик ҳуқуқи бўйича ахборотнома», «Таълим бюроси халқаро ахборотномаси», «Импакт: фан ва жамият» кабилардир.

ЮНЕСКО ҳар 2 йилда бир марта жаҳонда таълим, фан, маданият ва коммуникация ҳолати ҳақида маърузалар чоп этади. ЮНЕСКО «Инсониятнинг илмий ва маданий ривожланиши тарихи» (6 жилд), «Ислом маданиятининг турли жиҳатлари» (6 жилд), «Лотин Америкаси давлатлари тарихи» (7 жилд), «Кариб хавзаси давлатлари тарихи» (6 жилд), «Африка умумий тарихи» (8 жилд) каби фундаментал китобларни чоп этмоқда. Шунингдек 6 жилдли «Марказий Осиё цивилизацияси тарихи» халқаро ҳамкорлик доирасида яратилмоқда, унда 1-навбатда мазкур минтақа давлатлари, жумладан, Ўзбекистон олимлари иштирок этмоқда.

Китобнинг дастлабки 4 жилди 1992, 1994, 1996 ва 1998 йилларда босилиб чиқди. «Ипак йўли — мулоқот йўли» жаҳон дастури ЮНЕСКОнинг Марказий Осиё цивилизациялари тарихини ўрганишга бағишланган бўлиб, у БМТнинг маданий тараққиёт бўйича бутун дунё ўн йиллиги (1989—99 йиллар) тадбири доирасида ўтказилди. ЮНЕСКОнинг саъйҳаракати билан бутун инсоният мулк- кини ташкил этувчи буюк маданий ва табиий ёдгорликлар *Жаҳон мероси* руйхатига олинди.

ЮНЕСКО Ўзбекистоннинг Кадрлар тайёрлаш миллий дастурини амалга оширишига бевосита ёрдам кўрсатиш мақсадида бир қатор олий ўқув юр- тларида ЮНЕСКО кафедралари, шунингдек ЮНЕСКО мактаблари ташкил

этган. ЮНЕСКО доирасида Абу Райхон Беруний (1973), Абу Али ибн Сино (1980) таваллудининг минг йиллик Мирзо Улуғбекнинг 600 йиллик (1994), Амир Темурнинг 660 йиллик (1996) тантаналари нишонланди.

ЮНЕСКОнинг Париждаги бош қароргоҳида Амир Темур хафталиги ўтказилиб, «Темурийлар даврида фан, маданият ва маорифнинг гуллаб-яшнаши» мавзусида илмий конференция ва кўргазма ташкил этилди. Бу тадбирда Ўзбекистон Президенти И.Каримов, Франция Президенти Ж. Ширак иштирок этди (1996 й. 20—26 апр.). Тошкент шҳрининг 2000 йиллиги (1980), Хива (1997), Бухоро (1997), Термиз (2002) шаҳарларининг 2500 йиллиги, Шаҳарсабз шаҳарининг 2700 йиллиги (2002), Аҳмад *ал-Фарғонийнинг* 1200 йиллиги, Имом *Бухорийнинг* 1225 йиллиги (1998), «Алпомиш» халқ достони яратилганлигининг 1000 йиллиги (1999), Авесто китоби яратилганлигининг 2700 йиллиги (2001) нишонланди. ЮНЕСКО раҳнамолигида Самарқанд шаҳарда «Шарқ тароналари» халқаро мусиқий фестивали, Бойсун туманида фольклор фестивали ўтказиб келинмоқда.

Ўзбекистон Президенти И.Каримов инсоний идеалларни эъзозлагани, маданий қадриятларни тиклаш ва сақлашдаги, илмий меросни ўрганишдаги хизматлари учун ЮНЕСКОнинг Абу Али ибн Сино номидаги олтин медали билан мукофотланган (1998).

Мамлакатимиздаги таълим тизими.

Ўзбекистон Республикасининг таълим тизими қуйидагилардан иборат:

- давлат таълим стандартларига мувофиқ таълим дастурларини амалга оширувчи давлат ва нодавлат таълим муассасалари;
- таълим тизими ишлаши ва ривожланиши учун керакли тадқиқот ишларини олиб боровчи илмий-педагогик ташкилотлар;
- таълим соҳасидаги давлат бошқарув органлари шунингдек улар бошқаруви остидаги корхона, муассаса ва ташкилотлар.

Ўзбекистон Республикаси таълим тизими ягона ва яхлитдир.

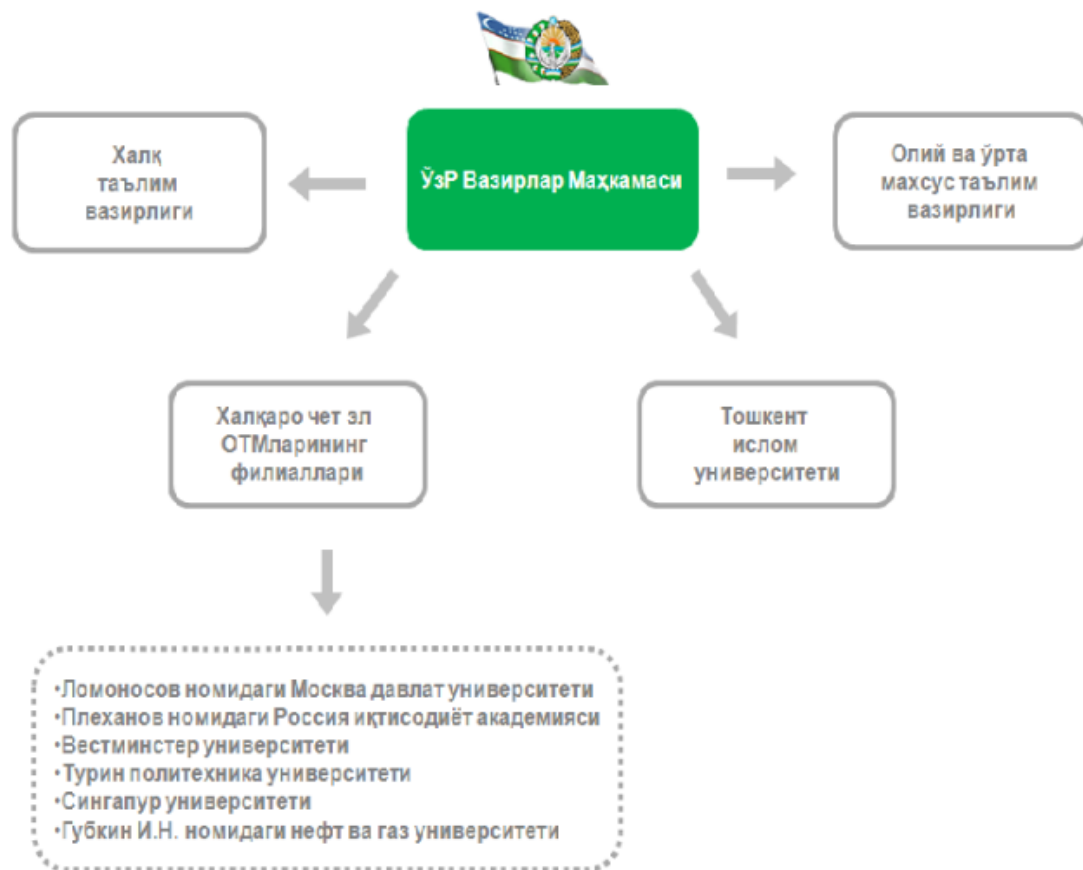
Ўзбекистон Республикасида таълим қуйидаги кўринишларда амалга оширилади:

- мактабгача таълим;
- умумий ўрта таълим;
- ўрта махсус касб-хунар таълими;
- олий таълим;
- олий таълимдан кейинги таълим;
- малака ошириш ва кадрларни қайта тайёрлаш;
- мактабдан ташқари таълим.

Таълимни бошқариш органлари

Таълим тизимининг умумий бошқарувини Вазирлар Маҳкамаси амалга оширади. Шунингдек, Вазирлар Маҳкамаси алоҳида олий таълим муассасаси, Тошкетн Ислон Университети, шунингдек халқаро машҳур хорижий ОТМлар (МДУ, Вестминстер Университети ва ҳоказо) филиалларини бевосита бошқаради.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маъкамаси компетенциясига қуйидагилар тааллуқли:

- таълим соҳасида ягона давлат сиёсатини олиб бориш;
- давлат таълим бошқарув органларига раҳбарлик қилиш;
- таълимни ривожлантириш дастурларини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш;
- таълим муассасаларини яратиш, қайта ташкил этиш ва бекор қилиш тартибларини белгилаш;
- таълим муассасалари аккредитацияси, педагогик ва илмий кадрлар аттестацияси тартибларини белгилаш;
- бошқа давлатлар таълим муассасаларига Ўзбекистон Республикаси ҳудудида таълим кўрсатиш ҳуқуқини берувчи рухсатномалар бериш;
- қонунчиликка мос равишда хорижий давлатларнинг таълим ҳақидаги ҳужжатларини тан олиш тартибини белгилаш ва тенг-кучли эканлигини ўрнатиш;
- давлат таълим стандартларини белгилаш;

- давлат намунасидаги таълим ҳужжатларини ва уларнинг берилиш тартибини белгилаш;
- таълим муассасаларига қабул тартиби ва давлат грантлари миқдорини белгилаш;
- давлат олий таълим муассасалари ректорларини тайинлаш;
- таълим олаётганларни бир аккредитацияланган таълим муассасасидан бошқасига ўтказиш тартибини белгилаш;
- қонунчиликда назарда тутилган бошқа ваколатлар.

Ўзбекистонда таълим тизимлари фаолияти бевосита бошқарувини икки вазирлик - Халқ Таълими Вазирлиги (ХТВ) ва Олий ва Ўрта Махсус Таълим Вазирлиги (ОЎМТВ) - амалга оширади.

ХТВ мактабгача, мактабдан ташқари муассасалар ва умумий таълим мактаблари фаолияти учун масъулдир. ХТВ бошқарувида ўқитувчилар малакасини ошириш 5 ОТМ ва 16 институти мавжуд. Вазирлик жойлардаги тегишли таълим муассасалари фаолиятини методологик бошқарувчи вилоят, туман ва шаҳар халқ таълими бўлимларига эга.

ЎЗР ХТВ тизими ташкилий структураси

ОЎМТВ республикада олий ва ўрта махсус, касб-хунар таълимига раҳбарлик қилувчи давлат бошқарув органи ҳисобланади. Вазирлик ўз фаолиятида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасига ҳисоб беради.

Вазирлик тизимига Ўрта махсус, касб-хунар таълими маркази, Олий ва ўрта махсус таълим, касб-хунар таълимини ривожлантириш маркази, идоравий мансуб олий ўқув юртлари киради.

ЎзР ОЎМТВ тизими ташкилий структураси

Давлатимиз фуқароларининг билим олишлари Ўзбекистон Республикаси конституцияси билан кафолатланган. Ўзбекистон Республикаси ёшлар тарбиясида таълим муҳим аҳамият касб этади. Ватан остондан бошланганидек, болаларимиз таълим-тарбияси оиладан бошланади. Демак, келажак авлодимиз ҳар тарафлама етук, соғлом, билимли, ўз ватанига садоқатли бўлиб етишиши учун ҳар биримиз масъулмиз. Эътиборингизга таълим тизимининг асосий бошқарув органлари, ХТВ ва ОЎМТВ тўғрисидаги, Низомларини ҳавола қиламиз. Таълим ва тарбия тўғрисидаги фикр-мулоҳазаларингизни форумнинг "Таълим" бўлимида билдиришингиз мумкин. Бунинг учун албатта форум рўйхатидан ўтишингиз шарт.

Ривожланган хорижий давлатлардаги таълим – тарбия ва мактаб ҳақида юқорида баён қилинган энг яхши таъжрибаларни ўз таълим тизимимизда жорий қилиш Республикамиз ўз мустақиллигини қўлга киритгандан кейин бошланди.

Бу соҳда бизга ЮНИСЕФ, ЮНЕСКО каби Халқаро ташкилотлар, хорижий давлатларнинг Ўзбекистондаги элчихоналари амалий ёрдам бермоқдалар. Республикамиздаги таълим муассасалари таълимни

такомиллаштириш бўйича хорижий давлатлар билан ҳамкорликнинг барча шаклларида фойдаланаётирлар.

Республикамиз Олий мажлисининг 1 - чакириқ IX-сессиясида - таълимга оид икки муҳим ҳужжат — «Таълим тўғрисида»ги Қонун «Кадрлар тайёрлаш миллий дастури»нинг қабул қилиниши мамлакат таълимини жаҳон андозаларига, ривожланган хорижий давлатлардаги таълим-тарбия ва мактаб савиясига олиб чиқишда улкан воқеа бўлди.

Бизнинг мактабимиз жаҳонда энг илғор мактаблар бўлиб қолишига Республика раҳбарияти ва ҳукумати томонидан ҳамма шарт шароит яратилмоқда. Бизнинг таълим тизимларимиз ҳам жаҳонда эътироф этилган таълим тизимларидан биридир. Шу туфайли ҳам АҚШ, Япония, Германия, Франция, Буюк Британия каби ривожланган мамлакатлар таълимининг усталари билан ўтказилган учрашувлар ва мулоқотларда республикамиз таълими тизимига юкори баҳо берилди. Шунини таъкидлаш лозимки, Республикамиз халқ таълими ходимлари олдида ҳозирги кунда энг муҳим вазифа - мустақил Ўзбекистоннинг ҳозирги таълим тизимларини истиқлол руҳи билан такомиллаштириш, уни ўзимизнинг мумтоз педагогика анъаналари билан бойитиш, чет эл педагогикасидаги илғор жиҳатларни ўзлаштириш, янги - янги самарали ўқув предметларини таълим таркибига киритиш билан жаҳон давлат стандартлари даражасига олиб чиқишдир. Бунинг учун эса бизнинг иқтисодий ривожланган хорижий давлатлардаги қуйидаги илғор тажрибаларни таълим тизимимизда қўллаш билишимиз мақсадга мувофиқдир.

Чунончи:

Агар биз АҚШ педагогикасидаги:

- а) болани ўз кучи имкониятига ишонч руҳида тарбиялаш;
- б) ўқувчининг энг кичик шахсий имкониятларини рўёбга чиқариш учун кураш;
- в) болани камситмаслик, инсоний қадриятларни ва ғурурини ерга урмаслик;
- г) ўқувчининг илк давридан оқ касб-корга йўналтириш;

д) Ватанига фахр ва ифтихор руҳида тарбиялаш ва ҳ.к

Япония таълимидаги:

а) болани мактабга пухта тайёрлаш;

б) кичкинтойлар таълим ва тарбиясига ота-оналар масъулиятини кучайтириш;

в) ўқувчиларни нафосат, жисмоний камолатига берилаётган эътибор;

г) ўқитувчи кадрларга юксак талабчанлик;

д) ёш талант соҳиблари билан олиб борилаётган изчил ишлар.

Германия таълимидаги:

а) табақалаштириб ўқитишга берилаётган жиддий эътибор;

б) ўқувчиларнинг меҳнат, таълимини мустаҳкамлаш;

в) касбга йўналтириш.

Франция таълимидаги:

а) мактабгача тарбияданок ўқувни предметлаштириб ташкил этиш;

б) бошланғич таълимни уч боскичда пухта амалга ошириш;

в) ўқувни дидактик воситалар билан таъминлашга берилаётган катта эътибор;

г) ўқув муассасаларининг турли фирмалар, концернлар, корхоналар мустаҳкам алоқалари ва бошқа ибратли жиҳатлар бизнинг таълимга ҳам кўчса, бизнинг педагогакамиз олга қараб дадил қадам босган бўлар эди.

Албатта, таълимга ҳар қандай янгилик, ўзгартириш жиддий таҳлиллар, таърибалар асосида кириб келади. «Зўрлаб тиқиштириш» бизнинг услубиёт эмас. Айни пайтда таълимни бир савияда қотиб қолишига ҳам йўл қўйиб бўлмайди. Шу сабабли ҳам, ҳар бир педагог, ҳар бир тадқиқотчи маорифимиз учун жон куйдирадиган, элим деб, юртим деб куйиб ёнадиган бўлмаса, «ўз шахсий манфаатларим учун давлат менга нима берди эмас, балки меи давлат равнақи учун нима қилдим» деган мулоҳазалар юритадиган иқтидорли кадрларни тайёрлашимиз керак.

Анбар отин (1870-1915) ўзбек шоираси ва маърифатпарвари, ўзбек ва тожик тилларида шеърлар ёзган. У 1870 йил Қўқонда фармонқул деган илғор киши оиласида туғилган. Маълумотни Дилшод отин (Барно)дан олади. У

мактабда тарих, адабиётни ўрганади, шеърлар ёзади. Сўнг ўзи ҳам дарслар беради. У қизларга одоб қоидалари, шеър тузилиши, юксак ахлоқий малакалар ҳосил қилиш қоидаларини ўргатади. Унинг бутун ҳаёти шеърият билан боғлиқ. Уларда маърифий ғоялар илгари сурилади. Анбар отин маърифатгина шахс эркинлигини шакллантиришини билади. Унинг Фурқатга ёзган шеърий мактубида янги усул мактабларини очиш ҳақидаги таклифлари баён этилган. Анбар отин девон ҳам тузган. Анбар отиннинг дунёкарашини, фалсафий тафаккурини ўзида мужассамлаштирган асари - «Қаролар фалсафаси»дир. Асар кириш ва 4 қисмдан иборат. Ҳар бир фаслда шоира ўзининг ижтимоий-карашларини баён қилади, аёллар тақдири ҳақида ёзади.

Махмудхўжа Бехбудий (1875-1919) ёзувчи, журналист, жамоат арбоби, маърифатпарвар. У мактабни битиргач, мадрасада ўқийди. Лекин битирмасдан меҳнат фаолиятини бошлайди. Арабистон, Миср, Туркия, Россияга саёхат қилади. 1903-1904 йиллари ўзбек ва тожик тилларида «Мунтахаби жўғрофия» («Қисқача умумий география») асарини, янги усул мактаблари учун «Китоб ул-атфол» («Болалар учун китоб»), «Мухтасари тарихи ислом» («Исломнинг қисқача тарихи»), «Амалиёти ислом», «Аҳоли жўғрофиясига кириш», «Россиянинг қисқача географияси»ни ёзади. Шакурийнинг қишлоғидаги янги усул мактабини 1908 йил Самарқандга ўз ҳовлисига кўчириб келади. «Бехбудий нашриёти»ни ташкил этиб, дарсликлар, «Туркистон, Бухоро, Хива ҳаритаси»ни босиб чиқаради. «Самарқанд» газетаси, «Ойна» журналинини нашр этади. У халқни илм — маърифатни эгаллашга чақиради, аёлларнинг илм олиш кераклигини илгари суради, янги усул мактабини очиш дунёвий фанларни ўқитиш нитарғиб қилади. Бехбудий 1918 йил «Мусулмон ишчи ва деҳқон шўроси»нинг маориф комиссари қилиб тайинланади. Шундан сўнг ўқув режалари тузиш, янги дарсликлар яратиш, ўқитувчилар курсларини очиш ишларига катнашади, ўзи «Янги ҳисоб» дарслигини тузиб нашр этади.

1918 йил Тошкентга келиб, Туркистонда давлат тили ҳақидаги Декрет, миллий ишлар халқ комиссарлигининг Низоми лойиҳаларини тайёрловчи

комиссиялар ишида қатнашади. 1919 йил Бухоро амири амалдорлари томонидан Шахарсабзда қамоққа олиниб қарши шаҳрида қатл қилинади.

Швеция таълим тизими: Швецияда 6 та университет мавжуд. Швеция олий ўқув юртлари азалдан ўзининг юқори сифатли билим даргохлари эканлиги билан машхур. Уларда таълим бепул амалга оширилади. Бугунги кунда Швеция олий ўқув юртлари хорижлик талабаларга очик эканлиги билан жуда машхур.

Қабул бир йилда 2 марта бўлади. 5 ойлик мустақил курслар учун кузги семестрга жорий йилнинг 15 апрели, баҳорги семестри 15 октябрга қадар хужжат топширилади. У ўрта мактабни, қисқа муддатли курслар, бакалаврликни тугатганлиги ҳамда маълумотнома ёки диплом нусхаси абитуриентдан талаб қилинадиган асосий хужжатлардир. Унга эса ўз мамлакатининг бирор педагоги берган тавсиянома ҳам қўшиб топширилади. Уни қизиқтирган факультет электрон почтага уланганлиги сабабли абитуриентдан бу ҳақидаги реферат ҳам инглиз тилида талаб қилинади. Умуман, ҳарқандай мамлакат талабаси бу ерда таълим олишдан аввал ҳеч бўлмаганда бир йил ўз юртида тахсил олгани маъкул.

Мактабни тамомлаб, бирдан Швецияга келиб қолган чет эл фуқароси анча қийналиб қолади. Швеция Университетларига ариза йўллаган талаба таълимни текин олсада, у турар жой масаласини ўзи ҳал қилади. Талаба 750\$ стипендия олади. Шунинг 3/1 қисмини турар жойга тақсимлайди. Стокгольм ва Едборг шаҳарларида бошпана топиш катта бахт ҳисобланади. Талабалар 10-5 киши фойдаланишга мўлжалланган ётоқхоналарга ҳам жойлашиши мумкин. Швецияда билим олишни ҳоҳловчиларга келиши билан кредит карточкаси берилади.

Испанияда таълимнинг ташкил этилиши: Замонавий таълим 1964 йилда қабул қилинган қонун асосида тартибга солинган. 1996-2000 йилларда ислоҳатлар амалга оширилган.

Мажбурий таълим 16 ёшгача

Испания ҳалқ таълим тизими қуйидагича:

1. Болалар таълими 0-6 ёшгача (2 даврга бўлинади 3 ёшгача ва 3 ёшдан-6 ёшгача мажбурий эмас)

2. Бошланғич таълим 6-12 ёшгача (3 даврга бўлинади, ҳар бири 2 курсдан иборат);

3. Ўрта таълим 2 даврга бўлинади: 12-14 ёш 1-курс, 14-16 ёш – 2-курс
14 ёшгача болалар учун мажбурий таълим бепул

Испания касбий таълими

Мамлакатда 4 босқичдан иборат касбий таълим тизими мавжуд:

1-босқич мактабнинг юқори синфига тўғри келади (16-18 ёш) мактабдан фарқли коллежларда барча фанлар тўла ҳажмда ўқитилмайди, ихтисослик бўйича зарур деб топилган предметлар ўқитилади;

2-босқич 18 ёшдан бошланади. Коллеж ёки ўрта мактабни тугалланган бўлиши керак:

1-йили танлаган ихтисослиги бўйича 4 та фан ўқитилади йил охирида улардан биридан имтиҳон топширилади;

2-йили 3 та фан ўқитилади ва ҳар биридан синов қўйилади. Ушбу 4 имтиҳон натижаларига кўра ихтисослик бўйича ишлаш имконини берувчи диплом олинади. Лекин бу ҳужжат олган мутахассис бошқарувчи бўла олмайди. Битирув имтиҳонлари натижалари университетга киришда инобатга олинади.

3-босқичда ўқиш 1 йил.

Бу босқич 1-бўғин раҳбари бўлишни истаганлар учун мўлжалланган. Шунингдек малака оширмоқчи ёки турдош соҳа бўйича касбини ўзгартирмоқчи бўлган кишилар ҳам бу босқичда таълим олиши талаб этилади.

4-босқичда бакалаврлик дипломи берилади ўрта бўғинда раҳбарлик лавозимини эгаллаш ва кичик фирмани бошқариш ҳуқуқини беради

Испания олий таълим тизими

Ўқув йили октябрдан июнгача давом этади.

1999 йил 19 июнда Италиянинг Болонья шаҳрида Европа мамлакатлари таълим вазирининг учрашуви бўлган ва унда 2010 йилдан бошлаб Европа

таълим хууду яратишга қарор қабул қилинган. Иштирокчи мамлакатлар ягона таълим тизимига (ўқув дастурлари ва кредитларга қўйилган талаблар, ягона таълим даражалари)эга бўлишади.40дан ортиқ мамлакат ушбу келишувни имзолаган.

Испания олий таълим тизимида ўқиш 3та кетма-кет даврларни ўз ичига олади:

1-давр бакалаврлик босқичи 4 йиллик таълимни ўз ичига олади битирган талабага бакалавр даражаси берилади

2-давр “магистрлик” босқичига тенг, битирувчига “Master” даражаси берилади

3-давр аспирантура билан қиёслаш мумкин Испания олий таълим тизимида тадқиқотчи “Doctor” даражасини олади

Испания таълим тизими

Замонавий таълим 1964 йилда қабул қилинган қонун асосида тартибга солинган.1996-2000 йилларда ислохатлар амалга оширилган.

Мажбурий таълим 16 ёшгача

Испания ҳалқ таълим тизими куйидагича:

1.Болалар таълими 0-6 ёшгача(2 даврга бўлинади 3 ёшгача ва 3 ёшдан-6 ёшгача мажбурий эмас)

2.Бошланғич таълим 6-12 ёшгача (3 даврга бўлинади, ҳар бири 2 курсдан иборат);

3. Ўрта таълим 2 даврга бўлинади: 12-14 ёш 1-курс, 14-16 ёш – 2-курс.14 ёшгача болалар учун мажбурий таълим бепул

Жанубий Кореяда ўқувчиларни касбга тайёрлашда таълим тарбия жараёнини ташкил этишнинг ўзига хосликлари.

Таълим ҳақидаги Қонун 1948 йилда қабул қилинган. Таълим тизимига асос қилиб анъанавий ғарб модели олинган:

6 йил — куйи мактаб,

3 йил — ўрта,

3 йил — олий мактаб;

4 йиллик коллеж ва бакалавр унвони берилади;

2 йил чуқур ўрганилгандан сўнг магистр унвонини олиш мумкин. Фан доктори бўлиш учун яна 3 йил вақт сарфлаш лозим.

Мамлакатда олий ўқув юртларининг ишлари яхши йўлга қўйилган.

Кореяда 104 та олий ўқув юрти бор, уларнинг 80 фоизи хусусийдир.

Ҳар йили мактабларни битирувчиларнинг 40 фоизи ўқишга киради. Талабалар сони бўйича Корея дунёда биринчи ўринда туради.

мактабгача таълим муассасалари ишида муаммолар бор. Талаб эҳтиёжни қондира олмаяпти. Шунинг учун 1982 йилда мактабгача тарбия ҳақида қонун қабул қилинди. Бу ерда тарбияга болалар боғчасида асос солинишини яхши тушунишади. Шу туфайли бу тармоқ кейинги йилларда 60 фоизга кенгайди. Бунда диний ташкилотларнинг ҳиссаси каттадир.

Бошланғич мактаб масаласига келганда (бу мактабга олти ёшлилар келишади) синфларнинг тиғизлигини кузатиш мумкин. Ҳар синфда 50 нафаргача бола ўқийди. Дарс юкламалари ҳам кўпроқ.

Ўйинлар дам олиш ўқув дастурига киритилган. Шунинг учун дам олишга имконият бор.

Бошланғич мактабда дарс 40 минут давом этади. Ўрта мактабда эса дарслар 45 минут.

Олий мактабда дарснинг давомийлиги 50 минут

Бошланғич мактабда 9 та фан ўқитилади. Корейс тилини ўрганишга алоҳида эътибор берилади. Бундан ташқари арифметика, айрим ижтимоий фанлар ҳам ўқитилади.

Ўрта мактабда фанлар яна 4 тага кўпайтирилган. 7-синфдан бошлаб чет тиллар ўргатилади. Мамлакатда инглиз тилига эътибор кучли. Кўпчилик бу тилда бемалол гаплаша олади.

Корейслар яна бир тилни — классик хитой тилини мажбурий равишда ўрганадилар. 8-синфдан бошлаб Хитой тарихи ўрганилади. Ҳунар мактаблари Кореяда 600 тани ташкил этади. Бу мактабларнинг 45 фоизи бўлажак мулкдорларни тайёрлайди, 23 фоизда техник касб эгалари етишиб чиқади.

Қолган мактабларда денгизчилик, қишлоқ хўжалик ихтисослари ўзлаштирилади.

Хунар мактабларга корхоналар оталиққиладилар. Таълимҳақидаги қонун талабларидан бири шудир.

Кореяда ҳам алоҳида иқтидорли болаларга эътибор кучли. Сўнгги йилларда 5 та спорт, 6 та илмий мактаб очилган. Жисмоний тарбиянинг ривожланишига Сеул олимпиадаси катта таъсир кўрсатган.

Давлат мактабларида дин ўқитилмайди. Лекин 3-синфдан бошлаб «Одобнома» каби махсус фан жорий этилади. Бу фан 12-синфгача ўқитилиб, ҳафтасига 2 соат вақт ажратилган.

Мактаблар учун ўқитувчи кадрлар тайёрлаш масаласига ҳам катта эътибор берилади.

Кореядаги барча талабаларнинг 6,5 фоизи бўлажак педагоглардир. Мамлакатда 11 та ўқитувчилар коллежлари мавжуд. Ҳар бир провинция ўз коллежига эга.

Бошланғич синфлар ўқитувчиси бўлиш учун 2 йил ўқиш керак. Фан ўқитувчиси бирмунча кўпроқўқийди.

Жанубий Кореяда таълимнинг узига хослиги.

Солиқлар тизимида таълимий солиқ жорий қилинган: ишлаб чиқарувчилар фойданинг маълум фоизини маорифга юбордилар.

Давлат бюджетининг 24 фоизи таълимга сарфланади.

Мамлакат президенти (у халқ таълими Давлат кенгашини бошқаради) шахсан провинциялар таълим бошқармалари (биздаги халқ таълими бошқармалари каби) бошлиқларини тайинлайди. Бу ҳам ушбу мамлакатда маорифга қанчалар зўр аҳамият берилишини кўрсатиб турибди.

2.Хитой таълим тизими

Хитойда болалар бошланғич мактабга 6-7ёшдан бориб, бу ерда 5-6 йил таълим оладилар, мамлакат болаларининг (бошланғич мактаб ёшидаги) 95% бошланғич мактабларга борадилар. Бошланғич синфларда болаларга Хитой тили, география, тарих, математика, музика, табиатшунослик тасвирий санъат

жисмоний тарбия васиёсий таълим ўргатилади.

Бошланғич мактабни тамомлагач, болалар ўрта мактабга боришлари мумкин. Қуйи ўрта мактабда таълим 3 йил, юқори ўрта мактабда эса 2 ёки 3 йил давом этади. Ўрта мактабда бошланғич синфлардаги кўпчилик фанлар яъни биология, химия, физика, ҳуқуқшунослик инглиз ва бошқа хорижий тиллар ўқитилади. Профессинал ва техник ўрта мактабларда эса қишлоқ хўжалиги асослари, индустриал технология ва бошқа ихтисосликка оид фанлар ўқитилади. Хитойлик болаларнинг 2/3 қисми ўрта мактабда таълим ола бошлайди, аммо уларнинг ҳаммаси ҳам ўқишни якунига етказмайди.

Олий ўқув юртларига кириш учун ёшлар махсус имтиҳонлардан ўтишлари керак. Имтиҳонлардан ўтган ёшлар талабалар қаторига қабул қилинади. Университетларда ўқитиладиган асосий фанлар: иқтисод, хорижий тиллар, математика, тиббий ва гуманитар фанлар имтиҳонлардан ўтган ёшларнинг бир қисми техник коллежларда қабул қилинади. Ҳар бир коллеж ўз ихтисослигига эга бўлиб, қишлоқ хўжалиги, ўрмон хўжалиги, тиббиёт, тоғ-кон ёки ўқитувчилик йўналишларда мутахассис тайёрлайди. Кўпчилик мактаблар тегишли соҳа вазирлиги (масалан, тиббиёт йўналишидаги техник коллежлар тиббиёт вазирлиги) томонидан бошқарилади.

Хитойда жами 1000 га яқин олий таълим муассасалари мавжуд. (университет ва коллежлар). Улардан 1, 700 000 (1 миллион 700 минг) талаба таҳсил олмоқда. Олий таълим олишни истаган ёшлар сони тобора ортиб бормоқда. Аммо факультетлар ва имкониятлар етишмаслиги боис ёшларнинг оз қисмигина олий таълим жараёнига жалб этилмоқда.

Кириш имтиҳонларидан ўта олмаган ёшлар «ишчи университетлар» деб аталмиш қисқа муддатли курсларда таълим олишлари мумкин. Ўрта мактабни ташлаб кетган ёшлар эркин вақт ўргатиладиган махсус мактабларда ёки телевизион курслар орқали таълим олишни давом эттиришлари мумкин

Ўзбекистон таълим тизимининг хорижий таълим тизимларига ўхшаш томонлари ва фарқлари.

- Ф. - Фикрингиз баён қилинг

- С. - Сабабини асосланг
- М. - Мисол келтиринг
- У. - Фикрингизни умумлаштиринг

Ўзини-ўзи назорат қилиш саволлари

1. Япония таълим тизимининг ўзига хосликлари ҳақида қандай маълумотларга эгасиз?

2. Жанубий Кореяда ўқувчиларни касбга тайёрлашда таълим тарбия жараёнини ташкил этишнинг ўзига хосликлари ҳақида қандай маълумотга эгасиз?

3. Хитой таълим тизими ҳақида қандай маълумотларга эгасиз?

Адабиётлар рўйхати

1. Исянов Р.Г. Олий таълим муассасалари профессор-ўқитувчиларини малакасини ошириш технологиялари. –Т.: Фан, 2011. - 189 б.

2. Ишмухаммедов Р.Ж. Инновацион технологиялар ёрдамида ўқитиш самарадорлигини ошириш йўллари. –Т.: 2000. -161 б.

3. Қодиров Б.Ф., Бегимкулов У.Ш., Абдуқодиров А.А. Ахборот технологиялари. Электрон дарслик. 2002. -213 б.

4. Хорижда таълим. -Т., 2000 .

5. Сравнительная педагогика. -Т., 2001 .

6. Хорижда таълим. Маърифат, 2001 йил 26 декабрь.

7. АКШда ҳуқуқий таълим тизими. Хорижда таълим. “Инсон ва қонун” журнали 2001 йил 14 август.

8. Швеция олий ўқув юртлари: Хорижда таълим. “Маърифат” газетаси, 2002 йил 23 январь.

9. Германияда касб-ҳунар таълими. Хорижда таълим. “Маърифат” газетаси, 2002 йил 13 февраль.

10. Японияда бола тарбияси. Хорижда таълим. “Маърифат” газетаси, 2002 йил 13 март.

11. Франция буюклигининг мезонлари: Хорижда таълим. “Маърифат” газетаси, 2002 йил 27 февраль.

12. Компьютерни билмаган педагог йўқ. Хорижда таълим. “Маърифат” газетаси, 2002 йил 13 июнь.

ҚЎШИМЧА МАЪЛУМОТ

Лотин Америкаси мамлакатларида таълим муаммоларининг умумий масалалари.

Лотин Америкаси - 33 та мустақил давлат на 13 та турли сиёсий бирликларни ўз ичига олган минтақадир.

1990 йилдан буён Лотин Америкаси мамлакатлари таълим тизимлари ривожланиб бормоқда. Аввалларига нисбатан бошланғич ўрта мактабларда ҳамда коллежларда таълим олувчилар сони анча ортган. Кўпчилик давлатларда саводхонлик даражаси анча ўзгагарган. Аргентина, Чили, Куба ва Уругвай давлатларида саводхонлик даражаси 60 % дан ортиқ. Кўпчилик ҳукуматлар саводсиз катталарни ўқитиш бўйича махсус дастурлар қабул қилишган. Деярли барча Лотин Америкаси давлатларида болаларнинг бошланғич таълим олишлари мажбурийдир. Бироқ кўп жойларда, айниқса қишлоқ жойларда, шаҳарларнинг камбағал кварталларида мактаблар, ўқув материаллари ва малакали ўқитувчилар етишмагани боис ушбу талаб ҳар доим ҳам бажарилавермайди. Кўпчилик ўқувчилар мактабда таълим олишни бошлагач, кўпўтмай ўз оилаларига рўзғор тебратишга ёрдам бериш учун ўқишни ташлаб кетмоқдалар

Бразилия таълим тизими

Бразилия Лотин Америкасидаги энг катта давлат аҳолиси 164 миллион кишини ташкил этади. Бразилиялик катталарнинг 80% ёзиш ва ўқишни билади. Бироқ таълим даражаси ҳатто бир мамлакатнинг ичида ҳам фарқланади. Таълим даражаси жанубий Бразилиядаанча юқори. Бразилияда давлатга қарашли бошланғич таълим тизими текин таълим беришга қаратилган 7 ёшдан 14 ёшгача бўлган даврда болалар бошланғич мактабларга боришлари шарт. Бошланғич мактабларни тамомлаган болаларнинг кўпчилиги ишга кирадилар. Бундай болаларнинг аксарияти камбағал оилаларнинг фарзандларидир. Бразилиянинг кўпчилик қишлоқ жойларида мактаблар ва ўқитувчилар етишмайди. Баъзи шундай жойларда радио орқали таълим берш йўлга қўйилган. Университет талабалари ихтиёрий равишда ўқитувчилар

етишмаётган ҳудудларда кенг тарқалган ҳукумат катталар саводхонлигини ошириш учун махсус дастурлар қабул қилган Бразилияда 65 та коллеж ва университет мавжуд. Энг катта университет Сан Паула университети бўлиб, унда 54000 талаба таълим олади.

Аргентина таълим тизими.

Аргентина Лотин Америкасидаги ҳудудининг катталиги ва аҳолисининг кўпчилиги бўйича 2-ўриндаги мамлакат. Пойтахти Буэнос-Айрес: давлат тили -испан тили. 95% аҳоли саводлидир. Аргентинада бепул бошланғич ва ўрта таълим кафолатланади. Мамлакатда хусусий мактаблар кўп. Давлат қонунига биноан 6 ёшдан 14 ёшгача барча болалар мактабга бориши шарт. Шундай бўлсада, ўрта мактаб ёшдаги болаларнинг фақат оз қисмигина ўрта мактабларни тугатади. Эхтимол, бунга қишлоқ жойлардаги иқтисодий аҳвол ҳамон оғирлигича қолаётгани сабабдир. Аргентинада 45 та университет мавжуд. Буэнос-Айрес университети нафақат Аргентина балки бутун Лотин Америкасидаги энг йирик университетдир. Унда 140.000 талаба таълим олади.

Колумбия таълим тизими

Колумбия, Пойтахти-Богота, расмий давлат тили-испан тили, аҳолиси-35,487.000 (1994й).

Колумбиялик 80% катталар ўқиш ва ёзишни биладилар. Ҳукумат 7-11 ёшдаги барча болалардан мактабга бориши талаб этади. Бироқ баъзида қишлоқ жойларда бу талаб амал қилмайди. Чунки бу ердаги мактабларда бор йўғи 2 ёки 3 синф мавжуддир. Колумбияда жами 40 та университет мавжуд. Энг катта университет Баготадаги университетдир.

Чили таълим тизимининг узига хослиги.

Чили Пойтахти-Сантьяго, давлат тили-испан тили, аҳолиси-14 миллион киши. (1984). Чилиликларнинг 90% дан ортиғи ёзиш ва ўқишни билади. (15 ва ундан катта ёшдагилар орасида). Чилида болалар текин бошланғич таълим билан таъминланади. Бошланғич мактабларга болалар 8 йил қатнайдилар. Чилида ҳам мактабларда таълим турлича. Уларнинг кўпчилиги Католик Черков томонидан бошқарилади. Давлатга қарашли ўрта мактабларда таълим

бепул. Шунга қарамай бошланғич мактаблар битирувчиларининг кўпчилиги ўрта мактабда таълим олишни давом эттирмайдилар. Улар ўз оилаларига рўзғор тебратишга ёрдамлашиш учун ишга кирадилар.

Африка давлатларида таълим муаммолари

Бугунги кунда кўпчилик Африка давлатларининг ҳукуматлари янги мактаблар қуришга, таълим жараёни камровини кенгайтиришга интиломқдалар. Аммо ҳалигача таълим соҳасида кўплаб муаммолар сакланиб қолмоқда. Ҳалигача Сахрои Кабирнинг жанубий қисмида яшовчи африкаликларнинг 45-55% ёзишни ва ўқишни билади. Биргина Фасо, Мали, Сенегал каби давлатларда бу кўрсаткич умуман 25-30% ни ташкил этади. Кўп жойларда айниқса, кишлоқ жойларда мактаблар, ўқув материаллари, малакали ўқитувчилар етишмайди. Деярли барча мамлакатларда болаларнинг катта қисми мактабларга бормади ёки уларни эрта тарк этади.

ТЕСТ САВОЛЛАРИ

1. Буюк Британия фуқоролари учун мажбурий таълим неча ёшдан неча ёшгача.

- А. 5-16 ёшгача
- Б. 5-14 ёшгача.
- В. 5-18 ёшгача.
- Г. 5-19 ёшгача.
- Д. 5-20 ёшгача.

2. Буюк Британияда мактабгача таълим тизимида.....болалар таълим олади.

- А. 3-4 ёшли
- Б.3-5 ёшли
- В. 2-7 ёшли.
- Г. 5-19 ёшгача.
- Д. 5-20 ёшгача.

3. Буюк Британия кичик мактабларида.....болалар таълим олишади.

- А. 7-13 ёш
- Б.7-14 ёш.
- В. 8-15 ёш.
- Г. 5-19 ёш.
- Д. 5-20 ёш.

4. Буюк Британия юқори мактабларида.....болалар таълим олишади.

- А. 13-18 ёшли
- Б. 14-18 ёшли
- В. 12-16 ёшли.
- Г. 13-16 ёшли.
- Д. 15-16 ёшли.

5. Буюк Британия Университетларига талабаларни қабул қилиш йил давомида.....

- А. 2-4 марта.
- Б. 1-2 марта.
- В. 2-3 марта.
- Г. 2-5 марта.
- Д. 2-6 марта.

6. Чехия давлатида бакалавр дипломини олиш учун..... ўқиш керак.

- А. 3 йил
- Б. 4 йил.
- В. 5 йил.
- Г. 6 йил.
- Д. 7 йил.

7. Германияда ўқийдиган..... минг талабанинг..... фоизи хорижликлардир.

- А. 25 минг талабанинг 12 фоизи хорижликлар.
- Б. 22 минг талабанинг 10 фоизи хорижликлар.
- В. 20 минг талабанинг 8 фоизи хорижликлар.
- Г. 18 минг талабанинг 10 фоизи хорижликлар.
- Д. 15 минг талабанинг 8 фоизи хорижликлар.

8. Германияда “Тафаккур устахонаси” деб.....номланади.

- А. Ўрта мактаб
- Б. Мактабгача таълим
- В. Олий таълим.
- Г. Магистратура.
- Д. Малака ошириш.

9. Германияда.....ёшдан..... ёшгача мажбурий таълим олишлари шарт.

- А. 6 ёшдан 18 ёшгача.
- Б. 7 ёшдан 16 ёшгача.
- В. 5 ёшдан 15 ёшгача.
- Г. 1 ёшдан 16 ёшгача.
- Д. 2 ёшдан 15 ёшгача.

10. Полша давлатида бакалавр дипломи олиш учун.....ўқишлари керак.

- А. 4-5 йил.
- Б. 3-3.5 йил.
- В. 2-3 йил.
- Г. 3-2.5 йил.
- Д. 4-3 йил.

11. Полша давлатида Европа инженерлик бакалавр дипломи олиш учун.....ўқиш керак.

- А. 3-4 йил.
- Б. 4-5 йил.
- В. 3-5 йил.
- Г. 1-2 йил.
- Д. 6-5 йил.

12. Полша давлатида магистратурада ўқиш.....давом этади.

- А. 2-3 йил.
- Б. 1.5-2 йил.
- В. 1-2 йил.
- Г. 5-2 йил.
- Д. 3-2 йил.

13. Полша давлатида бакалаврга талабалар йил давомида марта қабул қилинади.

- А. 2-3 марта.
- Б. 1-2 марта.
- В. 2-4 марта.
- Г. 6-2 марта.
- Д. 5-4 марта.

14. АҚШ фуқороларининг бакалавр дипломига эга.

- А. 18 фоизи.
- Б. 15 фоизи.
- В. 27,3 фоизи.
- Г. 16 фоизи.
- Д. 21,3 фоизи.

15. АҚШ фуқороларининг.....уқувли.

- А. 87 фоизи.
- Б. 97 фоизи.
- В. 81 фоизи.
- Г. 16 фоизи.
- Д. 21,3 фоизи.

16. АҚШда магистрлик дипломини олиш учун..... ўқиш керак.

- А. 1-2 йил.
- Б. 2-3 йил.
- В. 2.5-3 йил.
- Г. 1-6 йил.
- Д. 2-3 йил.

17. АҚШда доктор филосиф сифатида ўқиш..... давом этади.

- А. 2 йил ва ундан кўп.
- Б. 3 йил ва ундан кўп.
- В. 5 йил ва ундан кўп.
- Г. 6 йил ва ундан кўп.
- Д. 7 йил ва ундан кўп.

18. АҚШда бакалаврлик дипломини олиш учун..... ўқиш керак.

- А. 2 йил.
- Б. 4 йил.
- В. 5 йил.
- Г. 6 йил.
- Д. 7 йил.

**19. АҚШда..... ота-оналар фарзандларини уйда таълим олишини
хохлайди.**

- А. 2 фоиз.
- Б. 5 фоиз.
- В. 8 фоиз.
- Г. 7 фоиз.
- Д. 9 фоиз.

20. АҚШда..... болала ўрта мактабда ўқийди .

- А. 8 ёки 10 ёшдан 13 ёшгача.
- Б. 9 ёки 11 ёшдан 14 ёшгача.
- В. 11 ёки 12 ёшдан 14 ёшгача.
- Г. 8 ёки 11 ёшдан 14 ёшгача.
- Д. 12 ёки 13 ёшдан 14 ёшгача.

21. Германияда ўқувчилар учун аъло баҳо.... ҳисобланади.

- А. “5”.
- Б. “1”.
- В. “100”.
- Г. “3”.
- Д. “10”.

22. Германиянинг реал мактабларида ўқишдавом этади.

- А. 4 синфдан 8 синфгача.
- Б. 5 синфдан 10 синфгача.
- В. 1 синфдан 9 синфгача.
- Г. 5 синфдан 18 синфгача.
- Д. 1 синфдан 3 синфгача.

23. Германиянинг гимназияларида ўқиш.....давом этади.

- А. 4 йил. 10 синфдан 13 синфгача.
- Б. 3 йил. 11 синфдан 13 синфгача.
- В. 7 йил. 4 синфдан 13 синфгача.
- Г. 3 йил. 11 синфдан 10 синфгача.
- Д. 7 йил. 4 синфдан 9 синфгача.

24. Гейнделберг университетига нечанчи йилда асос солинган.

- А. 1485 йилда.
- Б. 1386 йилда.
- В. 1548 йилда.
- Г. 1380 йилда.
- Д. 1540 йилда.

25. Беш асрлик тарихга эга бўлган Мюнхендаги Людвиг-Максимиллиан университетига неча мингта талаба тахсил олмоқда?

- А. 25 минг.
- Б. 44 минг.
- В. 52 минг.
- Б. 40 минг.
- В. 82 минг.

26. Германияда нечта олийгоҳ фаолият кўрсатмоқда?

- А. 450 га яқин.
- Б. 370 дан ортиқ.
- В. 250 та.
- Г. 390 дан ортиқ.
- Д. 280 та.

27. АҚШда қуйи ва ўрта мактаб неча йил давом этади.

- А. 3 йил, 7 синфдан 9 синфгача.
- Б. 4 йил, 7 синфдан 10 синфгача.
- В. 5 йил, 7 синфдан 11 синфгача.
- Г. 4 йил, 5 синфдан 6 синфгача.
- Д. 5 йил, 6 синфдан 7 синфгача.

28. АҚШда юқори ўрта мактаб неча йил давом этади?

- А. 4 йил, 10 синфдан 13 синфгача.
- Б. 3 йил, 10 синфдан 12 синфгача.
- В. 2 йил, 10 синфдан 11 синфгача.
- Г. 4 йил, 10 синфдан 13 синфгача.
- Д. 1 йил, 9 синф.

29. АҚШ мактабларида ўқувчиларни баҳолаш тизими қандай йўлга қўйилган.

- А. $A=0$, $B=1$, $C=2$, $D=3$ ва $F=4$.
- Б. $A=4$, $B=3$, $C=2$, $D=1$ ва $F=0$.
- В. 1, 2, 3, 4, 5.
- Г. $A=4$, $B=3$, $C=2$, $D=1$.
- Д. 1, 2, 3.

30. АҚШда нечта икки йиллик коллежлар фаолият кўрсатади.

- А. 1500 та.
- Б. 1700 та.
- В. 135 та.
- Г. 170 та.
- Д. 139 та.

31. АҚШда нечта давлат ва нечта хусусий коллеж ва университетлар фаолият кўрсатмоқда?

- А. 500 давлат 1,200 хусусий.
- Б. 600 давлат 1,800 хусусий.
- В. 400 давлат 1,600 хусусий.
- Г. 600 давлат 1,900 хусусий.
- Д. 400 давлат 1,700 хусусий.

32. Ўзбекистон Республикасида таълим қуйидаги кўринишларда амалга оширилади?

- А. 7 та, мактабгача таълим; умумий ўрта таълим; ўрта махсус касб-хунар таълими; олий таълим; олий таълимдан кейинги таълим; малака ошириш ва кадрларни қайта тайёрлаш; мактабдан ташқари таълим.
- Б. 6 та, мактабгача таълим; умумий ўрта таълим; ўрта махсус касб-хунар таълими; олий таълим; олий таълимдан кейинги таълим; малака ошириш ва кадрларни қайта тайёрлаш.
- В. 5 та, мактабгача таълим; умумий ўрта таълим; ўрта махсус касб-хунар таълими; олий таълим; малака ошириш ва кадрларни қайта тайёрлаш.
- Г. 4 та, мактабгача таълим; умумий ўрта таълим; ўрта махсус касб-хунар таълими; олий таълим.
- Д. 3 та, мактабгача таълим; умумий ўрта таълим; ўрта махсус касб-хунар таълими.

33. Ўзбекистонда Таълим тизимининг умумий бошқарувини.....

- А. Вазирлар Маҳкамаси амалга оширади.
- Б. Олий ва ўрта махсус таълими вазирлиги.
- В. Халқ таълими вазирлиги.
- Г. А, Б, В жавоблар тўғри.
- Д. Корхоналар.

34. Ўзбекистон Республикаси ХТВ бошқарувида ўқитувчилар малакасини ошириш учун

- А. 4 ОТМ ва 12 институти мавжуд.
- Б. 5 ОТМ ва 16 институти мавжуд.
- В. 4 ОТМ ва 11 институти мавжуд.
- Г. 6 ОТМ ва 16 институти мавжуд.
- Д. 4 ОТМ ва 18 институти мавжуд.

35. Ўзбекистон Республикасидаги мактабгача таълим муассасалари.....

- А.1 ёшдан 5 ёшгача бўлган болаларни тарбиялашни, ўқитишни, назоратини, парваришлашни ва соғломлаштиришни таъминлайди.
- Б. 3 ёшдан 6 ёшгача бўлган болаларни тарбиялашни, ўқитишни, назоратини, парваришлашни ва соғломлаштиришни таъминлайди.
- В.2 ёшдан 7 ёшгача бўлган болаларни тарбиялашни, ўқитишни, назоратини, парваришлашни ва соғломлаштиришни таъминлайди.
- Г.3 ёшдан 5 ёшгача бўлган болаларни тарбиялашни, ўқитишни, назоратини, парваришлашни ва соғломлаштиришни таъминлайди.
- Д. 5 ёшдан 6 ёшгача бўлган болаларни тарбиялашни, ўқитишни, назоратини, парваришлашни ва соғломлаштиришни таъминлайди.

36. Бугунги кунда Ўзбекистон Республикасида фаолият кўрсатаётган мактабгача таълим муассасаларининг сони нечтани ташкил этади?

- А. 6222 та.
- Б. 6135 та.
- В. 5889 та.
- Г. 5135 та.
- Д. 5189 та.

37. Ўзбекистон шаҳарларида фаолият кўрсатаётган боғчалар сониташкил этади.

- А. 2305 тани.
- Б. 2204 тани.
- В. 2344 тани.
- Г. 5204 тани.
- Д. 9344 тани.

38. Ўзбекистон қишлоқларидаги фаолият кўрсатаётган боғчалар сони

.....ташкил этади.

- А. 5315 тани.
- Б. 3830 тани.
- В. 3344 тани.
- Г. 5830 тани.
- Д. 3314 тани.

39. Ўзбекистон Республикасида фаолият кўрсатаётган мактаблар сони

.....ташкил этади.

- А. 1201 тани.
- Б. 9771 тани.
- В. 4571 тани.
- Г. 2771 тани.
- Д. 9571 тани.

40. Ўзбекистон Республикасида фаолият кўрсатаётган лицей ва коллежлар сониташкил этади.

- А. 1507 тани.
- Б. 2771 тани.
- В. 3571 тани.
- Г. 5771 тани.
- Д. 9571 тани.

41. Ўзбекистон Республикасида фаолият кўрсатаётган коллежлар сони

.....ташкил этади.

- А. 1457 тани.
- Б. 1372 тани.
- В. 1354 тани.
- Г. 6372 тани.
- Д. 8354 тани.

42. Ўзбекистон Республикасида фаолият кўрсатаётган лицейлар сони

.....ташкил этади.

- А. 358 тани.
- Б. 250 тани.
- В. 135 тани.
- Г. 958 тани.
- Д. 850 тани.

43. Ўзбекистон Республикасида фаолият кўрсатаётган университет ва институтлар сониташкил этади.

- А. 81 тани.
- Б. 95 тани.
- В. 59 тани.
- Г. 15 тани.
- Д. 58 тани.

44. Ўзбекистон Республикасида фаолият кўрсатаётган университет ва институтлар сониташкил этади.

- А. 81 тани.
- Б. 95 тани.
- В. 59 тани.
- Г. 45 тани.
- Д. 55 тани.

45. Ўзбекистон Республикасида фаолият кўрсатаётган камолотлар сониташкил этади.

- А. 214 тани.
- Б. 189 тани.
- В. 265 тани.
- Г. 181 тани.
- Д. 263 тани.

46. Ўзбекистон Республикасида фаолият кўрсатаётган музейлар сониташкил этади.

- А. 38 тани.
- Б. 54 тани.
- В. 24 тани.
- Г. 59 тани.
- Д. 21 тани.

47. Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизими таркибигакиради.

- А. Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, мактабгача таълим муассасалари.
- Б. Олий таълим муассасалари, Давлат таълим бошқарув органлари, Илмий-педагогик муассасалар.
- В. Халқ таълими, мактабгача таълим, олий таълим.

- Г. Давлат таълим бошқарув органлари, Илмий-педагогик муассасалар
Д. Халқ таълими, олий таълим.

48. Бирлашган миллатлар ташкилоти қачон тузилган ?

- А. 1945 йилда.
Б. 1955 йилда.
В. 1935 йилда.
Г. 1944 йилда.
Д. 1959 йилда.

49. ЮНЕСКО қачон ташкил қилинган?

- А. 1946 йилда.
Б. 1955 йилда.
В. 1935 йилда.
Г. 1944 йилда.
Д. 1959 йилда.

50. Ўзбекистон ЮНЕСКО ташкилотига қачон аъзо бўлган?

- А. 1993 йилда.
Б. 1989 йилда.
В. 1999 йилда.
Г. 2001 йилда.
Д. 2005 йилда.

НАЗОРАТ САВОЛЛАРИ

1. Марказий Осиё ва Шарқ мамлакатлари ҳамда Европа давлатлари ва АҚШ да таълим тизими тўғрисида маълумот беринг.
2. Таълимнинг ривожланишига кўмаклашувчи халқаро ташкилотлари тўғрисида маълумот беринг.
3. Ўзбекистон Республикаси Кадрлар тайёрлаш миллий дастури ва дунёдаги ривожланган давлатлар таълим тизимининг қиёсий таҳлили тўғрисида маълумот беринг.
4. АҚШ, Япония, Франция, Германия давлатларида таълим-tizимининг ўзига хос хусусиятлари, касбга йўналтириш ва тайёрлаш масалалари, кадрлар малакасини ошириш ва қайта тайёрлаш тизимининг ўзига хослиги нимада?
5. Швеция таълим-tizимининг ўзига хос хусусиятлари, касбга йўналтириш ва тайёрлаш масалалари, кадрлар малакасини ошириш ва қайта тайёрлаш тизимининг ўзига хослиги нимада?
6. Ўзбекистон Республикаси Кадрлар тайёрлаш миллий дастури таҳлили.
7. Дунёдаги ривожланган давлатлар таълим тизимининг ўзига хослиги нимада?
8. АҚШ, Япония, Франция, Германия, Сингапур, Швеция, Белгия, Нидерландия давлатларида таълим тизимининг ўзига хос хусусиятлари нимада?
9. Ривожланган давлатларда ўқувчиларни касбга йўналтириш ва тайёрлаш масалалари ҳақида қандай фикрдасиз?
10. АҚШ, Япония, Франция, Германия давлатларида кадрлар малакасини ошириш ва қайта тайёрлаш тизимининг ўзига хослиги нимада?
11. ЮНЕСКО ва БМТ нинг таълим, фан, маданият масалаларини ривожлантиришдаги ихтисослаш тирилган ташкилот сифатидаги роли, ЮНЕСКО фаолияти, мазмунини гапириб беринг?

МАЛАКАВИЙ ИШ МАВЗУЛАРИ

1. АҚШ, Япония, Франция, Германия, Швеция давлатларида таълим тизимининг ўзига хос хусусиятлари.
10. Ривожланган давлатларда ўқувчиларни касбга йўналтириш ва тайёрлаш масалалари.
11. АҚШ, Япония, Франция, Германия давлатларида кадрлар малакасини ошириш ва қайта тайёрлаш тизимининг ўзига хослиги.
12. ЮНЕСКО ва БМТ нинг таълим, фан, маданият масалаларини ривожлантиришдаги ихтисослаш тирилган ташкилот сифатидаги роли.
13. Ўқитувчи кадрлар тайёрлаш, уларни назарий-методик савиясини ошириб бориш, фан ва технологияни ривожлантириш.
14. ЮНЕСКО ташкилотининг оммавий ахборот воситаларини ривожлантириш масалалари.
15. Марказий Осиё ва Шарқ мамлакатлари таълим тизими.
16. Ўзбекистон Республикаси таълим тизими ва таълим-тарбия жараёнини ташкил этишдаги халқаро тажрибалар.
17. Европа мамлакатлари таълим тизими: Германия дуал таълим тизимининг ўзига хос хусусиятлари.
18. Испанияда таълимнинг ташкил этилиши ва ривожланиши.
19. Япония таълим тарбия жараёнини ташкил этиш тажрибалари.
20. Жанубий Кореяда ўқувчиларни касбга тайёрлашда таълим тарбия жараёнини ташкил эташнинг ўзига хосликлари.

МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМ УЧУН САВОЛ ВА ТОПШИРИҚЛАР

1. Қозоғистон, Қирғизистон, Тожикистон, Туркменистон, Ўзбекистонда таълим тизимининг тузилишини ўрганиш ва таҳлил қилиш.
2. Миср, Саудия Арабистони таълим тизими ўрта махсус ва олий таълим тизимини ўрганиш ва таҳлил қилиш.
3. АҚШ, Япония, Франция, Германия, Сингапур, Швеция, Белгия, Нидерландия давлатларида таълим тизимининг ўзига хос хусусиятлари ҳақида нималарни биласиз?
4. Ривожланган давлатларда ўқувчиларни касбга йўналтириш ва тайёрлаш масалаларини ёритиб беринг.
5. Араб давлатларида таълимнинг тузилиши, таълимнинг ўзига хос жиҳатларини аниқлаш.
6. Миср, Саудия Арабистони таълим тизими ўрта махсус ва олий таълим тизими.
7. Миср таълим тизимидаги мавжуд муаммолар, таълимни олиб бориш шакллари ва усуллари.
8. Ал-Азҳар университети, унинг ташкил топганлиги, университетда талабаларнинг таҳсил олиши, ҳар хил йўналишлар хусусида.
9. Қозоғистон, Қирғизистон, Тожикистон, Туркменистон, Ўзбекистонда таълим тизимининг тузилиши, унинг ўзига хос жиҳатлари, таълим босқичларини амалга ошириш йўллари..
10. АҚШ, Япония, Франция, Германия, Сингапур, Швеция, Белгия, Нидерландия давлатларида таълим тизимининг ўзига хос хусусиятлари.
12. Ривожланган давлатларда ўқувчиларни касбга йўналтириш ва тайёрлаш масалалари.
13. АҚШ, Япония, Франция, Германия давлатларида кадрлар малакасини ошириш ва қайта тайёрлаш тизимининг ўзига хослиги очиб беринг.
14. ЮНЕСКО ва БМТ нинг таълим, фан, маданият масалаларини ривожлантиришдаги ихтисослаш тирилган ташкилот сифатидаги роли, ЮНЕСКО фаолияти, мазмуни.
15. Ўқитувчи кадрлар тайёрлаш, уларни назарий-методик савиясини ошириб бориш, фан ва технологияни ривожлантириш ҳақида.
16. Ўзбекистон Республикаси таълим тизими ва таълим-тарбия жараёнини

ташкил этишдаги халқаро тажрибалар.

17. Европа мамлакатлари таълим тизими: Германия дуал таълим тизимининг ўзига хос хусусиятлари.
18. Испанияда таълимнинг ташкил этилиши.
19. Япония таълим тарбия жараёнини ташкил этиш тажрибалари ҳақида.
20. Жанубий Кореяда ўқувчиларни касбга тайёрлашда таълим тарбия жараёнини ташкил этишнинг ўзига хос хусусиятлари ҳақида.

ГЛОССАРИЙ

Аргентина таълим тизими - 95% аҳоли саводлидир. Аргентинада бепул бошланғич ва ўрта таълим кафолатланади. Мамлакатда хусусий мактаблар кўп. Давлат қонунига биноан 6 ёшдан 14 ёшгача барча болалар мактабга бориши шарт. Шундай бўлсада, ўрта мактаб ёшдаги болаларнинг фақат оз қисмигина ўрта мактабларни тугатади. Эҳтимол, бунга қишлоқ жойлардаги иқтисодий аҳвол ҳамон оғирлигича қолаётгани сабабдир. Аргентинада 45 та университет мавжуд. Буэнос-Айрес университети нафақат Аргентина балки бутун Лотин Америкасидаги энг йирик университетдир. Унда 140.000 талаба таълим олади.

Африка давлатларида таълим муаммолари - Бугунги кунда кўпчилик Африка давлатларининг ҳукуматлари янги мактаблар қуришга, таълим жараёни қамровини кенгайтиришга интилоқдалар. Аммо ҳалигача таълим соҳасида кўплаб муаммолар сақланиб қолмоқда. Халигача Саҳрои Кабирнинг жанубий қисмида яшовчи африкаликларнинг 45-55 фоизи ёзишни ва ўқишни биледи. Биргина Фасо, Мали, Сенегал каби давлатларда бу кўрсаткич умуман 25-30% ни ташкил этади. Кўп жойларда айниқса, қишлоқ жойларда мактаблар, ўқув материаллари, малакали ўқитувчилар етишмайди. Деярли барча мамлакатларда болаларнинг катта қисми мактабларга бормайди ёки уларни эрта тарк этади.

Бразилия таълим тизими - Бразилиялик катталарнинг 80% ёзиш ва ўқишни биледи. Бироқ таълим даражаси хатто бир мамлакатнинг ичида ҳам фарқланади. Таълим даражаси жанубий Бразилиядаанча юқори. Бразилияда давлатга қаршли бошланғич таълим тизими текин таълим беришга қаратилган 7 ёшдан 14 ёшгача бўлган даврда болалар бошланғич мактабларга боришлари шарт. Бошланғич мактабларни тамомлаган болаларнинг кўпчилиги ишга қирадилар. Бундай болаларнинг аксарияти камбағал оилаларнинг фарзандларидир. Бразилиянинг кўпчилик қишлоқ жойларида мактаблар ва ўқитувчилар етишмайди. Баъзи шундай жойларда радио орқали таълим бериш йўлга қўйилган. Университет талабалари ихтиёрий равишда ўқитувчилар етишмаётган ҳудудларда кенг тарқалган ҳукумат катталар саводхонлигини ошириш учун махсус дастурлар қабул қилган Бразилияда 65 та коллеж ва университет мавжуд. Энг катта университет Сан Паула университети бўлиб, унда 54000 талаба таълим олади.

Германия бепул ва мажбурий - Германия Конституциясига мувофиқ, мактаб таълими давлат назоратида. Мамлакатда ўн олтига федерал ер мавжуд бўлса, уларнинг ҳар бири ўзининг таълим тўғрисидаги қонунига эга. Шу

сабабли федерал ерларда мактаб таълимида айрим фарқлар бор. Масалан, аксарият хуудларда бошланғич таълим 4 йил (биринчи синфдан тўртинчига қадар), пойтахт Берлинда эса – 6 йил. Аммо бу каби фарқларга қарамасдан, барча хуудлар учун умумий тартиб-қоидалар амал қилади.

Германияда мактаб таълими мажбурий ва бепул. 6 ёшдан 18 ёшгача фуқаролар мажбурий тартибда таълим олиши шарт. Мактаб таълим тизими бошланғич (примарstufe), ўрта (секундарstufe I) ва юқори (секундарstufe II) босқичларга бўлинади.

Германияда ўқувчиларнинг баҳоланиш тартиби - Болалар 5-6 ёшдан бошланғич мактаб (грундсчуле)га қатнайди. Бошланғич мактабда ўқиш даври тўрт йилдан олти йилгача. Мактабларда биринчи, иккинчи синф давомида ўқувчиларга баҳо қўйилмайди. Ўқитувчилар баҳо ўрнига боланинг индивидуал ривожланиш ҳолати хусусида ҳисобот тайёрлайди. Ўқувчиларга 3-синфдан баҳо қўйила бошлайди. Германияда 6 баллик баҳолаш тизими қабул қилинган. Бунга кўра, 1 – аъло (сеҳр гут), 2 – яхши (гут), 3 – қониқарли (бефриедигенд), 4 – етарли (аусреиченд), 5 – етарли эмас (мангелҳафт), 6 – қониқарсиз (унгенгенд). Ўқувчилар фанларни энг камида “тўрт”га ўзлаштириши керак. Бошланғич босқичда болаларга математика, немис тили, табиатшунослик, мусиқа, эстетика фанлари ўтилади.

Германияда тафаккур устахонаси - Германияда мактабгача таълим муассасалари давлат тизимига кирмайди. Болалар боғчаси хайрия жамғармалари, маҳаллий ҳокимият ҳамда черков васийлигида фаолият юритади. Шу билан бирга корхона ва ташкилотлар ҳам ўз боғчасига эга бўлиши мумкин. Мактабгача таълим тизими (элементарбереич) 3 ёшдан олти ёшгача бўлган болаларни қамраб олади. Ҳали ақлини таниб улгурмаган болаларда ўз фикрини ифодалаш, тенгдошлари ва катталар билан мулоқот қилиш қобилиятини шакллантириш, уларни бошланғич таълимга тайёрлашда боғчаларнинг ўрни катта. Шу боис ҳам олмонлар боғчаларни “тафаккур устахонаси” деб аташади.

Жанубий Кореяда таълим тарбия жараёнини ташкил этишнинг ўзига хосликлари - Таълим ҳақидаги Қонун 1948 йилда қабул қилинган. Таълим тизимига асос қилиб анъанавий ғарб модели олинган: 6 йил — қуйи мактаб, 3 йил — ўрта, 3 йил — олий мактаб; 4 йиллик коллеж ва бакалавр унвони берилади; 2 йил чуқур ўрганилгандан сўнг магистр унвонини олиш мумкин. Фан доктори бўлиш учун яна 3 йил вақт сарфлаш лозим.

Испания олий таълим тизими - Замонавий таълим 1964 йилда қабул қилинган қонун асосида тартибга солинган. 1996-2000 йилларда ислохатлар

амалга оширилган. Мажбурий таълим 16 ёшгача. Испания халқ таълим тизими қуйидагича: 1. Болалар таълими 0-6 ёшгача (2 даврга бўлинади 3 ёшгача ва 3 ёшдан-6 ёшгача мажбурий эмас). 2. Бошланғич таълим 6-12 ёшгача (3 даврга бўлинади, ҳар бири 2 курсдан иборат); 3. Ўрта таълим 2 даврга бўлинади: 12-14 ёш 1-курс, 14-16 ёш – 2-курс. 14 ёшгача болалар учун мажбурий таълим бепул.

Испанияда таълимнинг ташкил этилиши - Замонавий таълим 1964 йилда қабул қилинган қонун асосида тартибга солинган. 1996-2000 йилларда ислохатлар амалга оширилган. Мажбурий таълим 16 ёшгача. Испания халқ таълим тизими қуйидагича: 1. Болалар таълими 0-6 ёшгача (2 даврга бўлинади 3 ёшгача ва 3 ёшдан-6 ёшгача мажбурий эмас). 2. Бошланғич таълим 6-12 ёшгача (3 даврга бўлинади, ҳар бири 2 курсдан иборат); 3. Ўрта таълим 2 даврга бўлинади: 12-14 ёш 1-курс, 14-16 ёш – 2-курс. 14 ёшгача болалар учун мажбурий таълим бепул.

Испания касбий таълими - Мамлакатда 4 босқичдан иборат касбий таълим тизими мавжуд: 1-босқич мактабнинг юқори синфига тўғри келади (16-18 ёш) мактабдан фарқли коллежларда барча фанлар тўла ҳажмда ўқитилмайди, ихтисослик бўйича зарур деб топилган предметлар ўқитилади;

2-босқич 18 ёшдан бошланади. Коллеж ёки ўрта мактабни тугалланган бўлиши керак: 1-йили танлаган ихтисослиги бўйича 4 та фан ўқитилади йил охирида улардан биридан имтиҳон топширилади; 2-йили 3 та фан ўқитилади ва ҳар биридан синов қўйилади. Ушбу 4 имтиҳон натижаларига кўра ихтисослик бўйича ишлаш имконини берувчи диплом олинади. Лекин бу ҳужжат олган мутахассис бошқарувчи бўла олмайди. Битирув имтиҳонлари натижалари университетга киришда инобатга олинади. 3-босқичда ўқиш 1 йил. Бу босқич 1-бўғин раҳбари бўлишни истаганлар учун мўлжалланган. Шунингдек малака оширмоқчи ёки турдош соҳа бўйича касбини ўзгартирмоқчи бўлган кишилар ҳам бу босқичда таълим олиши талаб этилади. 4-босқичда бакалаврлик дипломи берилади ўрта бўғинда раҳбарлик лавозимини эгаллаш ва кичик фирмани бошқариш ҳуқуқини беради.

Колумбия таълим тизими - Колумбия, Пойтахти-Богота, расмий давлат тили-испан тили, аҳолиси-35,487.000 (1994й). Колумбиялик 80% катталар ўқиш ва ёзишни биладилар. Ҳукумат 7-11 ёшдаги барча болалардан мактабга бориши талаб этади. Бироқ баъзида қишлоқ жойларда бу талаб амал қилмайди. Чунки бу ердаги мактабларда бор йўғи 2 ёки 3 синф мавжуддир. Колумбияда жами 40 та университет мавжуд. Энг катта университет Баготадаги университетдир.

Франция таълим тизими - Францияда болаларнинг мажбурий таълим жараёни 6-16 ёшларни ўз ичига олади. Бунга қадар француз болалар одатда 2-ёшдан 6-ёшгача оналар мактаби деб аталадиган мактабгача тарбия муассасаларига қатнайдилар. Бошланғич таълим 6-ёшдан 11-ёшгача бўлган болаларни ўқитишга мўлжалланган. Бошланғич синфларда ўқиш муддати 5 йил бўлиб, бу муддат ичида ўқиш асосан 3 босқичга бўлинади:

Тайёрлов босқичи 1 йилга мўлжаллаган бўлиб, бунда болалар ҳисоблашга, ўқиш ва ёзишга, куйлашга, табиат манзараларини томоша қилишга жисмоний машқлар бажаришга, меҳнат қилишга ўргатади:

- элементар курс 2 йилга мўлжаллаган бўлиб, бунда ўқувчилар тайёрлов циклида олган билимлари янада чуқурлаштирилади.

- чуқурлаштириш босқичида (у 2 йил давом этади) ўқувчиларнинг тайёрлов ва элементар босқичда эгаллаган билимлари янада чуқурлаштирилади. Ўқувчилар 11 ёшда бошланғич мактабни тугатиб, ўрта таълим муассасаларига ўтадилар. Ўрта таълим эса коллеж ва лицейларда амалга оширилади.

Япония таълим тарбия жараёнини ташкил этиш - Япония таълимининг шаклланиши 1867—1868 йилларда бошланган. Япония ўз олдида икки вазифани: 1-бойиш, 2-ғарб технологиясини Япония ишлаб чиқаришига киритиш масаласини қўяди ва бу ишни амалга ошириш учун биринчи галда таълим тизимини тубдан ўзгартириш кераклиги айтилади.

1872 йили «Таълим ҳақида қонун» қабул қилинди. Бунда япон таълими ғарб таълими билан уйғунлаштирилади. 1908-йил Японияда бошланғич таълим мажбурий 6 йилликка айлантирилди. 1893-йили касб йўналишидаги дастлабки коллеж ташкил этилди. 1946 йили қабул қилинган Конституция фуқароларнинг таълим соҳасидаги ҳуқуқва бурчларини белгилаб берди. Унда барча болалар бепул умумий таълим олишлари шарт эканлиги белгилаб қўйилган. Ҳозирги замон япон таълим тизимларининг таркиби қуйидагича:

боғчалар, бошланғич мактаб, кичик ўрта мактаб, юқори ўрта мактаб, олий таълим тизимларига кирувчи ўқув юртлари. Болалар ёш хусусиятларига қараб 3, 2, 1 йиллик таълим курсларига жалб қилинади. Мажбурий таълим. Таълимнинг поғонаси 6 ёшдан 15 ёшгача бўлган болаларни ўз ичига олади.

6 йиллик бошланғич таълим ва 3 йиллик кичик ўрта мактаб, 9 йиллик мажбурий таълимни ташкил этади ва у бепулдир. Юқори босқич ўрта мактаб 10, 11, 12 синфларни ўз ичига олади, бундай мактабларнинг кундузги, сиртки ва кечки бўлимлари мавжуд. Ўқувчиларнинг 95% кундузги мактабларда ўқийдилар.

Хитой таълим тизими - Хитойда болалар бошланғич мактабга 6-7 ёшдан бориб, бу ерда 5-6 йил таълим оладилар, мамлакат болаларининг (бошланғич мактаб ёшидаги) 95% бошланғич мактабларга борадилар. Бошланғич синфларда болаларга Хитой тили, география, тарих, математика, музика, табиатшунослик тасвирий санъат жисмоний тарбия васиёсий таълим ўргатилади.

Ўзбекистон Республикасининг таълим тизими - давлат таълим стандартларига мувофиқ таълим дастурларини амалга оширувчи давлат ва нодавлат таълим муассасалари;

- таълим тизими ишлаши ва ривожланиши учун керакли тадқиқот ишларини олиб боровчи илмий-педагогик ташкилотлар;

- таълим соҳасидаги давлат бошқарув органлари шунингдек улар бошқаруви остидаги корхона, муассаса ва ташкилотлар.

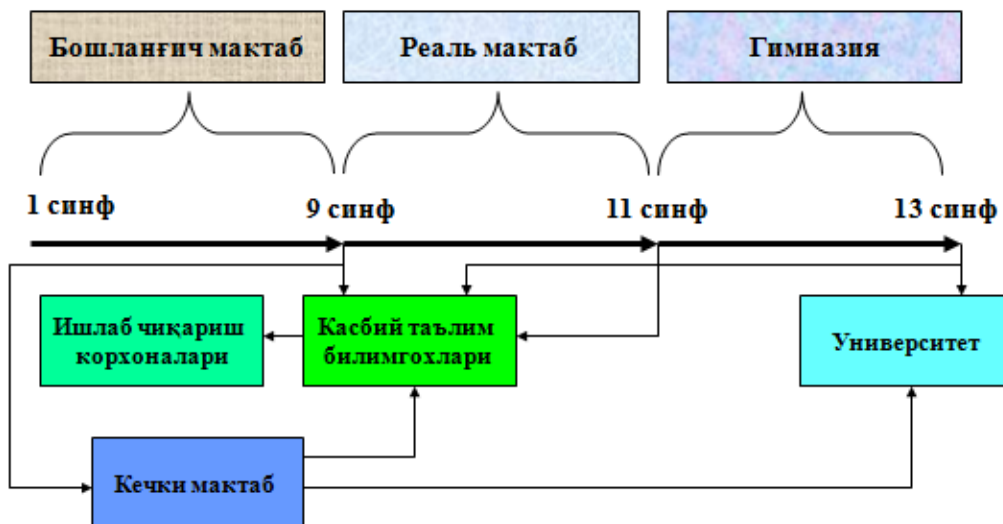
Ўзбекистон Республикаси таълимни бошқариш органлари - Таълим тизимининг умумий бошқарувини Вазирлар Маҳкамаси амалга оширади. Шунингдек, Вазирлар Маҳкамаси алоҳида олий таълим муассасаси, Тошкент Ислам Университети, шунингдек халқаро машхур хорижий ОТМлар (МДУ, Вестминстер Университети ва ҳоказо) филиалларини бевосита бошқаради.

Ўзбекистон Республикасида таълим кўринишлари – мактабгача таълим; умумий ўрта таълим; ўрта махсус касб-ҳунар таълими; олий таълим; олий таълимдан кейинги таълим; малака ошириш ва кадрларни қайта тайёрлаш; мактабдан ташқари таълим.

ДИДАКТИК ВА ТАРҚАТМА МАТЕРИАЛЛАР

1-мавзу бўйича тарқатма материаллар.

Германия таълим тизими

Германия таълим тизими

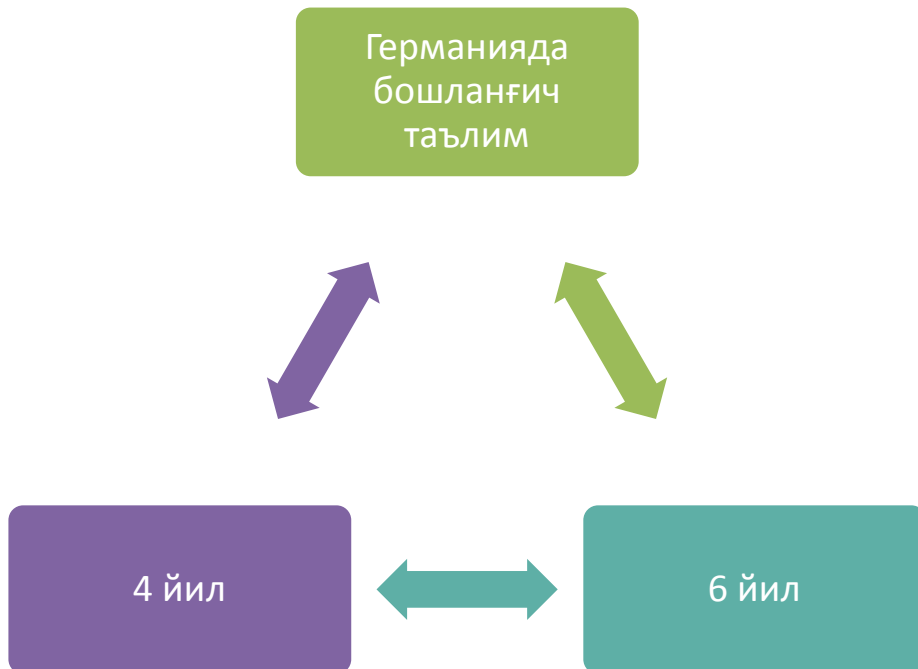

Германия таълим тизими

Германия таълим тизими

Германия таълимида баҳолаш ТИЗИМИ

1-аъло

2-яхши

3-қониқарли

4-етарли

5-етарли эмас. 6-қониқарсиз

Францияда
бошланғич
таълим

6 ёш

11 ёш

Япония таълим тизимида коллежлар:

Кичик коллеж	Техник коллеж	Махсус коллеж
-----------------	------------------	------------------

Япония таълимнинг асосий
хусусиятлари

а) болани мактабга пухта
тайёрлаш;

б) ўқувчиларни нафосат, жисмоний
камолотига берилаётган эътибор;

в) ўқувчи кадрларга юксак
талабчанлик;

г) ёш таланти соҳиблари билан олиб
борилаётган изчил ишлар.

Хорижий давлатлардаги мажбурий таълим

9 йил

- Япония таълим тизимида

12 йил

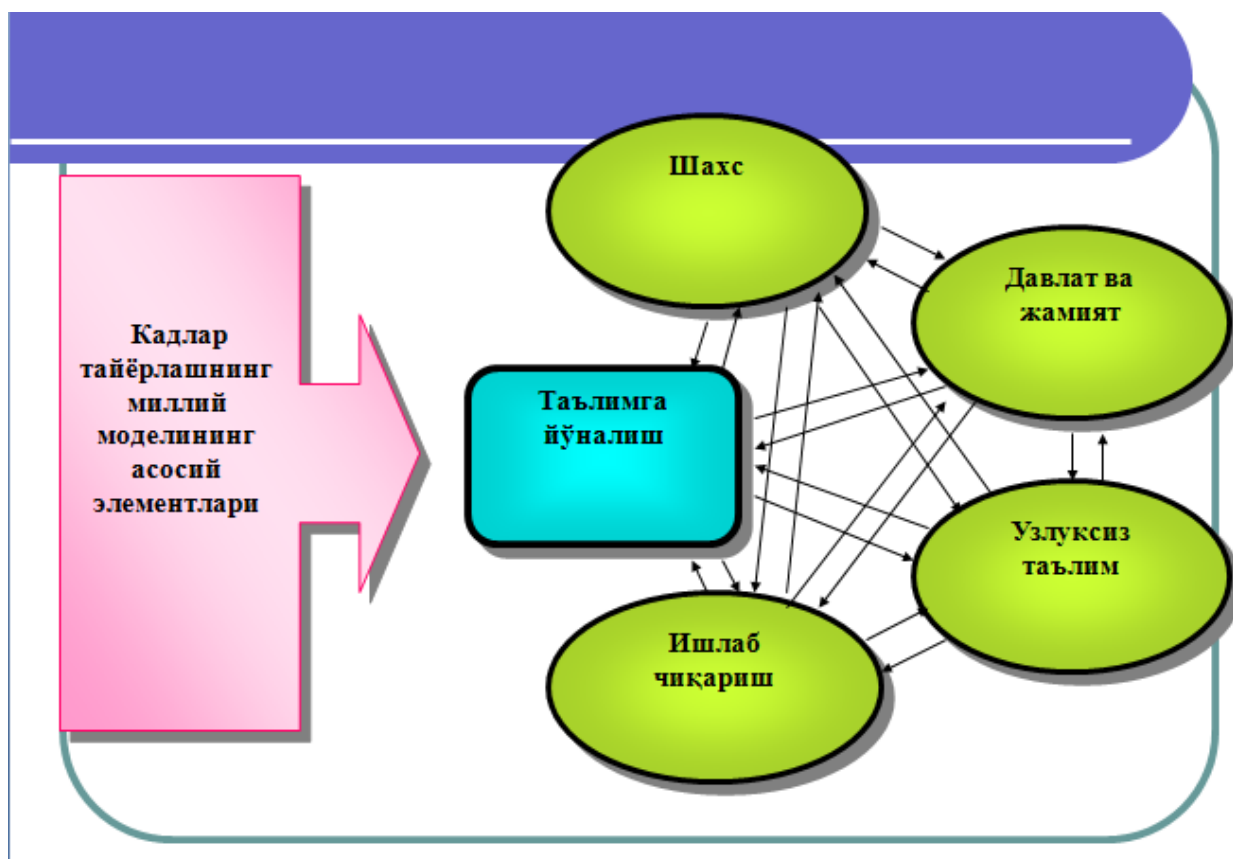
- Германия таълим тизимида

5 йил

- Франция таълим тизимида

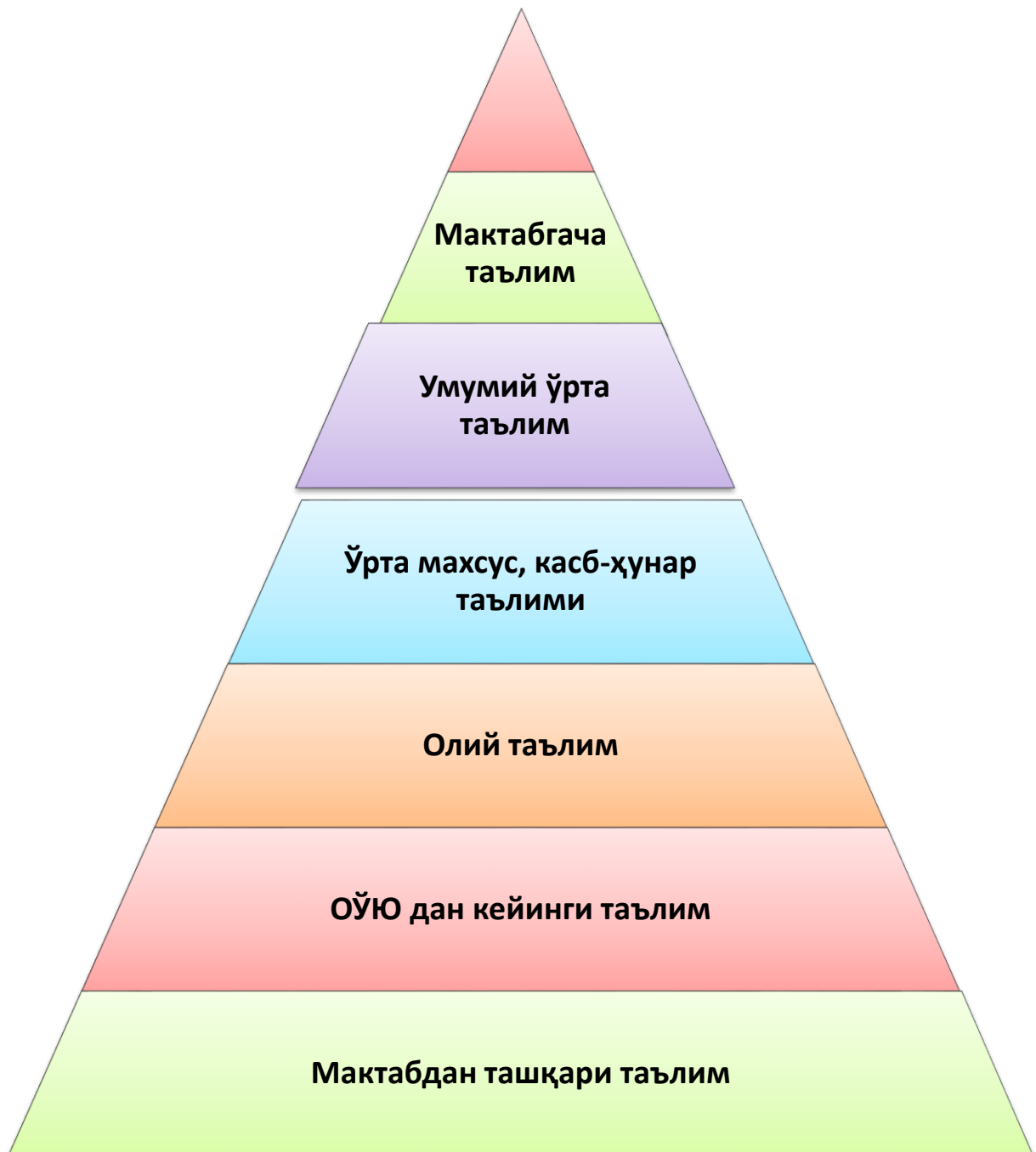
2-мавзу бўйича дидактик материаллар

ЮНЕСКО-БМТнинг Таълим, фан ва маданият масалалари бўйича ташкилоти бўлиб, 1945 йил 16 ноябрда ташкил топган. Ташкилот бош қароргоҳи Парижда (Франция) жойлашган. БМТнинг ихтисослашган агентлиги сифатида ЮНЕСКО тинчликни сақлаш, қашшоқликка қарши кураш, барқарор ривожланиш ва таълим, фан, маданият, коммуникация ва информация орқали маданиятлараро мулоқатга кўмак беради. Шундай қилиб, ЮНЕСКО 193 та аъзо давлатларнинг халқаро коорпарацияси ва ЮНЕСКОнинг 6 та ассосациялашган аъзоларига умумқадриятларни ва ҳар бир тамаддун, маданият қадриятларини ҳурмат қилиш асосида мулоқатлар учун шароитлар яратишга бевосита кўмаклашади.

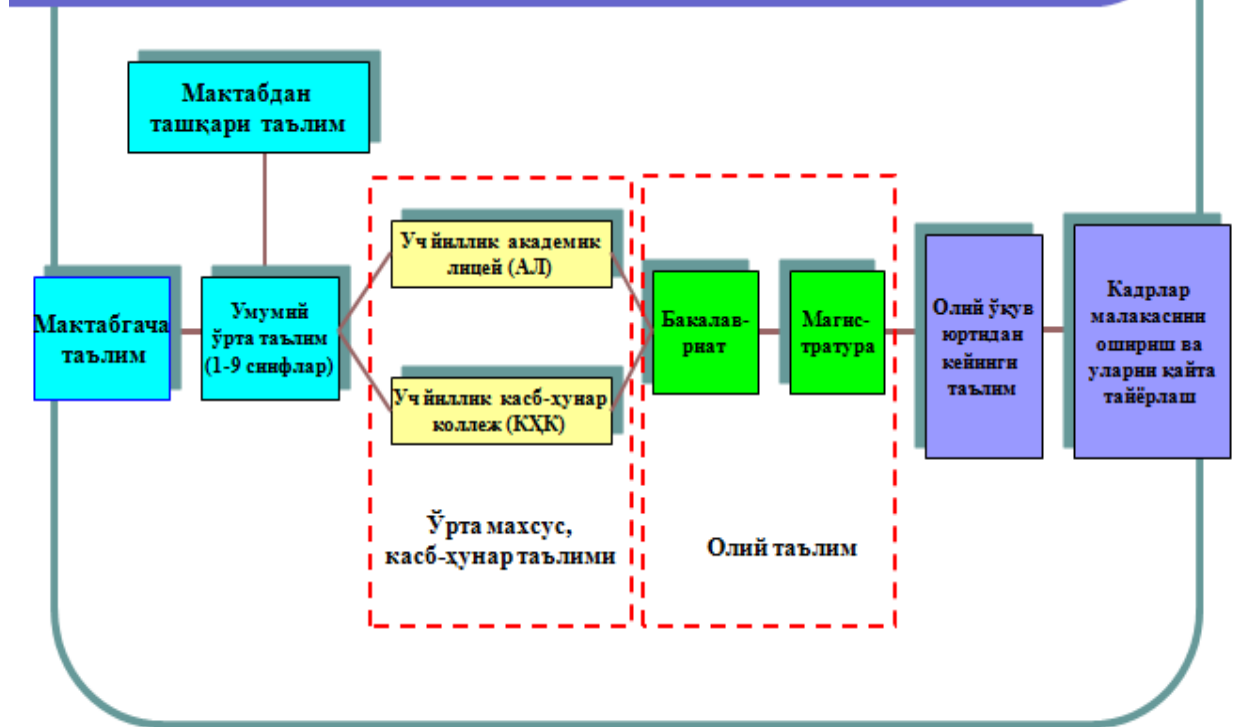

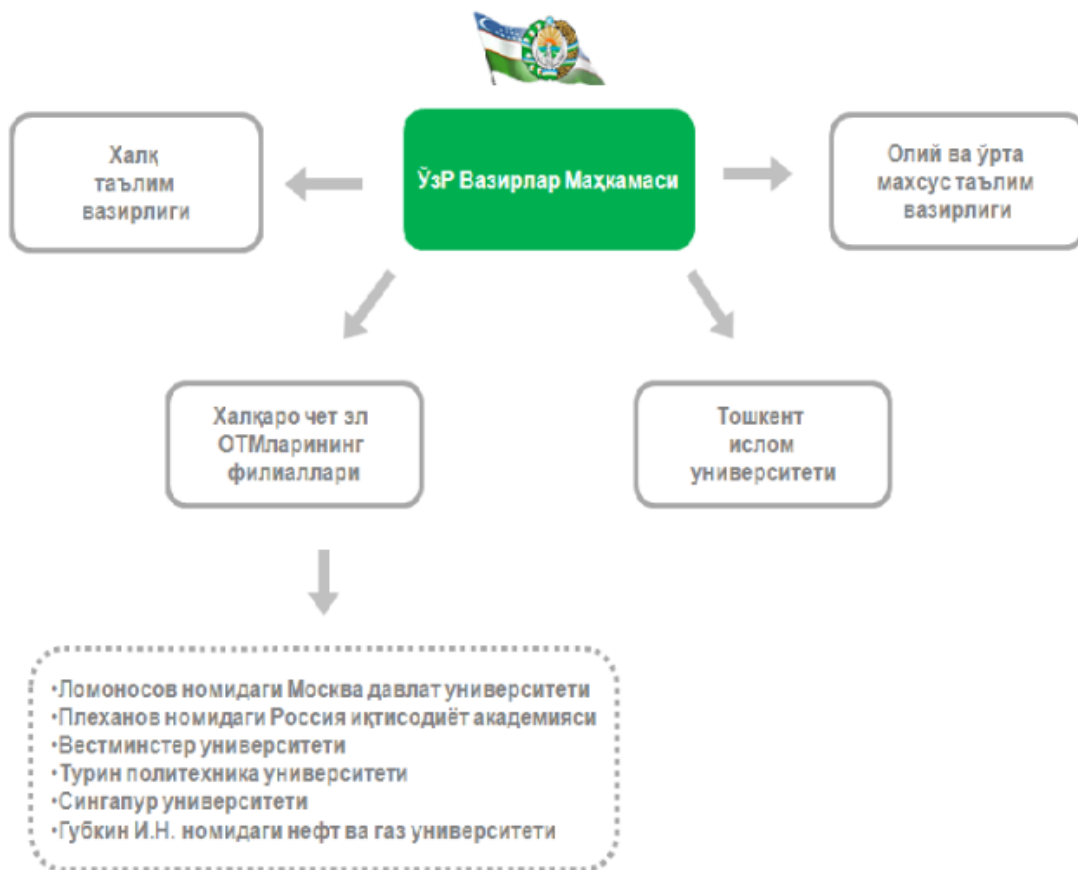

Мамлакатимиздаги таълим турлари

Узлуксиз таълим тизими

ЎзР ОЎМТВ тизими ТАШКИЛИЙ СТРУКТУРАСИ

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

I. Ўзбекистон Республикаси Қонунлари:

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. –Т.: Ўзбекистон, 2008. – 36 б.
2. Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги Қонуни. 1997 йил 29 август.
3. Ўзбекистон Республикасининг “Кадрлар тайёрлаш миллий дастури”. 1997 йил 29 август.

II. Ўзбекистон Республикаси Президенти Фармонлари ва Қарорлари:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “2008 йилда Болалар спортини ривожлантириш жамғармаси бюджетини ва болалар спорт объектлари қурилишининг аниқ манзилли дастурини тасдиқлаш тўғрисида”ги Қарори. Ўзбекистон республикаси қонун ҳужжатлар тўплами. –Т.: 2007.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Миллий ғоя тарғиботи ва маънавий-маърифий ишлар самарадорлигини ошириш тўғрисида”ги ПҚ-451 сонли Қарори. 2006 йил 25-август.

III. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси Қарорлари ва Ўзбекистон Республикаси вазирликларининг ҳуқуқий-меъёрий ҳужжатлари:

1. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги фаолиятини такомиллаштириш тўғрисида”ги 341 сонли Қарори. 2004 йил 20 июл.
2. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Ўзбекистон Республикаси минтақавий олий ўқув юртларини янада ривожлантириш чоратadbирлари тўғрисида”ги Қарори. “Халқ сўзи” газетаси. 1995 йил, 31 май.

IV. Ўзбекистон Республикаси Президенти асарлари:

1. Каримов И.А. Бу муқаддас Ватанда азиздир инсон. –Т.: Ўзбекистон, 2010.
2. Каримов И.А. Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқоролик жамиятни ривожлантириш концепцияси. –Олий Мажлис Қонунчилик палатаси ва сенатининг қўшма йиғилишидаги маърузаси. 2010 йил 12 ноябрь.
3. Каримов И.А. Ўзбекистон мустақилликка эришиш остонасида. –Т.:

2011.

4. “Буюк ва муқаддасан мустақил Ватан” Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримовнинг мустақилликнинг 20 йиллигига бағишланган тантанада сўзлаган нутқи. “Хуррият” газетаси. 2011 йил 1 сентябр.

5. Каримов И.А. Юксак маънавият - енгилмас куч. –Т.: Маънавият, 2008. -176 б.

V. Дарсликлар, Ўқув қўлланмалар:

1. Исянов Р.Г. Олий таълим муассасалари профессор-ўқитувчиларини малакасини ошириш технологиялари. –Т.: Фан, 2011. - 189 б.

2. Ишмухаммедов Р.Ж. Инновацион технологиялар ёрдамида ўқитиш самарадорлигини ошириш йўллари. –Т.: 2000. -161 б.

3. Қодиров Б.Ғ., Бегимкулов У.Ш., Абдуқодиров А.А. Ахборот технологиялари. Электрон дарслик. 2002. -213 б.

4. Хорижда таълим. -Т., 2000 .

5. Сравнительная педагогика. -Т., 2001 .

6. Хорижда таълим. Маърифат, 2001 йил 26 декабрь.

7. АКШда ҳуқуқий таълим тизими. Хорижда таълим. “Инсон ва қонун” журнали 2001 йил 14 август.

8. Швеция олий ўқув юртлари: Хорижда таълим. “Маърифат” газетаси, 2002 йил 23 январь.

9. Германияда касб-хунар таълими. Хорижда таълим. “Маърифат” газетаси, 2002 йил 13 февраль.

10. Японияда бола тарбияси. Хорижда таълим. “Маърифат” газетаси, 2002 йил 13 март.

11. Франция буюклигининг мезонлари: Хорижда таълим. “Маърифат” газетаси, 2002 йил 27 февраль.

12. Компьютерни билмаган педагог йўқ. Хорижда таълим. “Маърифат” газетаси, 2002 йил 13 июнь.

VI. Интернет сайтлари:

8. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Матбуот маркази сайти: www.press-service.uz

9. Ўзбекистон Республикаси Давлат Ҳокимияти портали: www.gov.uz

10. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari izohli lug'ati, 2004, UNDP DDI: Programme www.lugat.uz, www.glossaiy.uz

11. Ўзбек интернет ресурсларининг каталоги: www.uz

12. Infocom.uz электрон журнали: www.infocom.uz

13. www.press-uz.info

14. <http://www.uforum.uz/>

